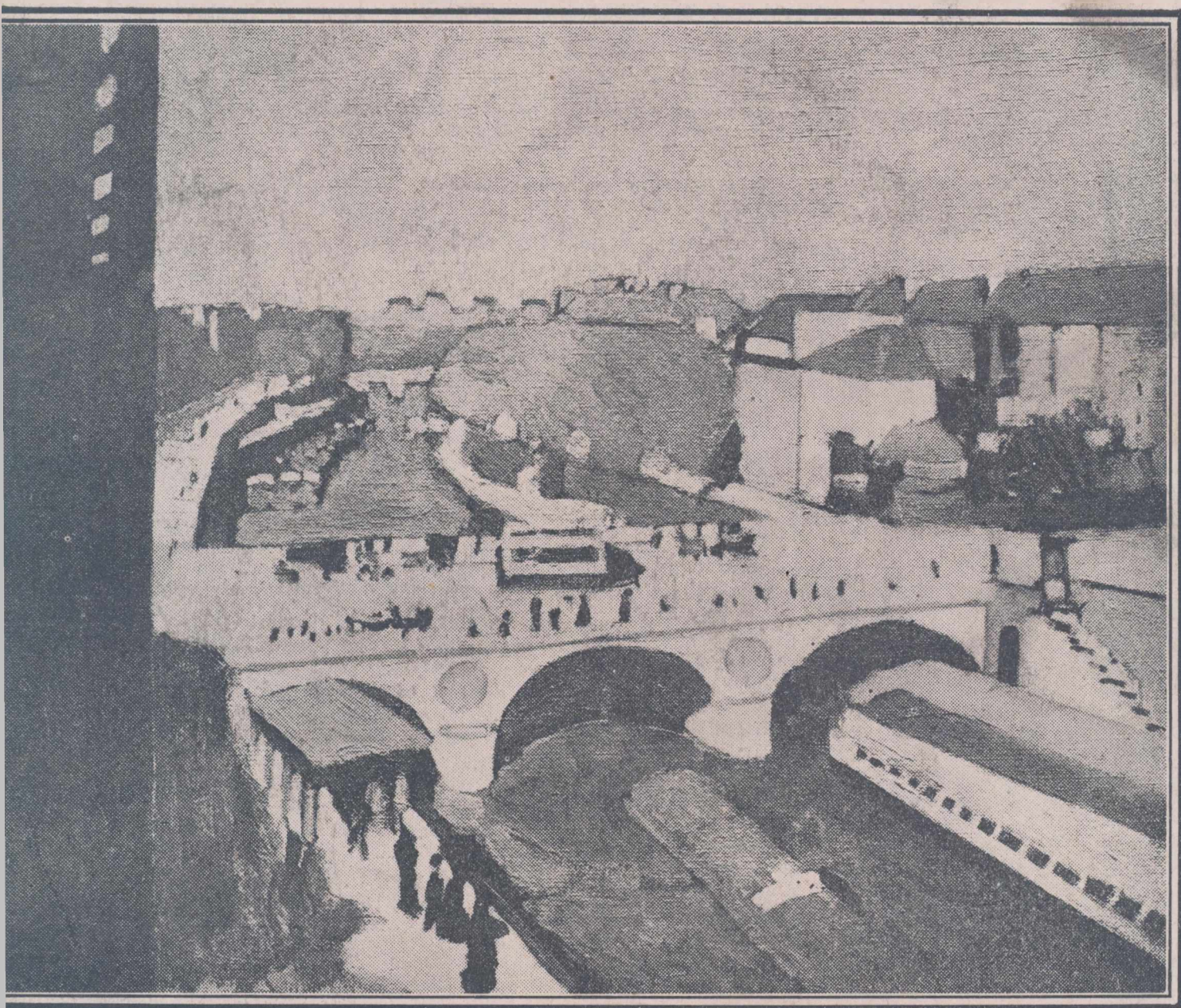

UNIVERSUL LITERAR

HENRI MATISSE: PONT SAINT-MICHEL

acest număr: LUCIAN BLAGA, DRAGOȘ PROTOPOESCU, EMIL ISAC, PETRARCA, J. LEONARD, SYLVIVS ROLAN-
F. ADERCA, L. BAIDAF, VINTILĂ PARASCHIVESCU, I. BĂILĂ, N. MILCU, EUGEN VICTOR, SYLVAIN LEVI, P. IGI-
ROȘIANU, B. CECROPIDE și N. N. TONITZA.

An. XLII, No. 50.
12 Decembrie 1926.

Lei 5.

Unui frate din Africa

Scumpul meu frate, tu, ce dormi în nisip,
Și porți povara pe spete de tristă camelă,
Las' să te învidiez, deși mă poartă Expresul,
Și să-ți ador fesul.

Linistea ta proastă, — ca pe-un înger, o admir,
Și învidiez Sahara ta lungă și lată.
— Ce folos de-atita soare și de-atita miros de trandafir,
Cînd mina noastră a tuturor e singerată?

La noi sunt statui, și multe-multe amintiri,
Cultura pînă la ceriuri se avîntă,
Străzi pline de bogății și străluciri,
Europa totuș plînge, și plînsul și-l cîntă.

Africa... tu sălbatecă, făcută, dar bună,
Și tu om de-acolo, dă-mi somnul tău de sub palmieri,
Dă-mi dulceața smochinei tale, dă-mi clara ta lună,
Să uiț furtuna de sînge a Europei de ieri,
Să aud cîntînd iar îngerii în Cer.

EMIL ISAC

Pentru viața Madonei Laura

PETRARCA

SONETUL I

Cere milă pentru starea-i, și mărturisește,
cît zădărnicia iubirii sale

Voi ce-ascuțați rimatele-mi cuvinte,—
cari prin suspin hrăniră-a mea simjire
din prima-mi tinerească rătăcire,
pe cînd eram un om cu altă mîntre;
Și'n ce fel plîng și vorba-mi elocinte,
cuprinse'ntre speranță și mîhnire
dacă cumva pricepeți ce-i iubire,
sper mila voastră 'ndață să m'alinte.

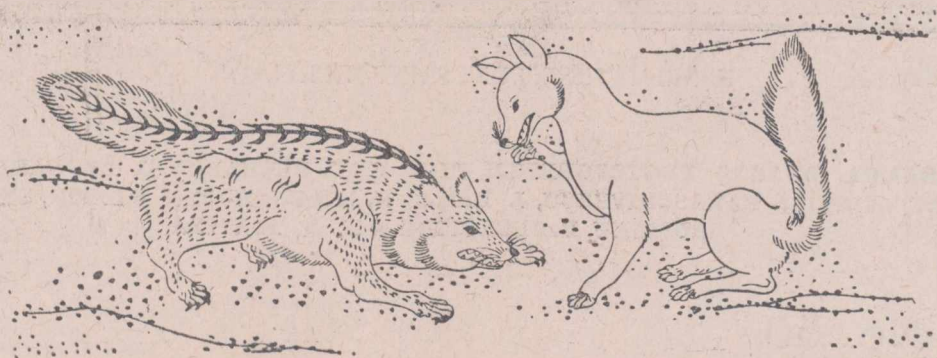
Dar totuși văd că'ntregului norod
prilej de vorbă fui, încât oricînd
de mine însumi m'e mi-e rușine.
Căci visului rușinea-i al său rod,
și-acum, cît mă luminai în gînd:
un vis zadarnic lumea'n loc aține!

SONETUL XXII

Străbate locuri solitare ca să nu des-
copere iubirea pe care o poartă Laura,
dar în totdeauna e întovărășit de Amor.

Stînger străbat prin câmpuri solitare
cu pași înceți, în gânduri adîncit;
iar echii'n grabă mi-i întore scârbit
cînd urmă omenească'n drum mi-apare.
Vai, nu găsese alt sprijin de scăpare
de văzul, lumii-asupră-mi ațîntit,
căci înăuntru ard și-s chinuit
cum vede-oricine'n trista mea purfare
De-acu'nainte cred că munși și văi
păduri și ape-adîncei știu cît de greu
m'apasă viața, — lumii neștiută;
Dar orișicînt străbat prin aspre căi,
Amor la drum tovarăș mi-e mereu
vorbind de ea cu vorba lui plăcută.

trad. J. LEONARD

Crima lui Gheorghe Ispas

„Era ultimul proces din sesiunea aceea, uzatul, un bătrân cu figura blândă, îndrăgă de o barbă mare argintie părea borât de durerea ce-i măcina sufletul. Şedea posomorât între cei doi jandarmi privea infrigurat prin sală.

Mai fusesem jurat. Imi trecuse pe dinaintea o mulţime de vinovaţi: Unii cinici şi sgestători, alţii umiliţi şi desnădăjduţi.

În inimile unora încolţise căinţa şi îngeruau faţa ce-o săvârşiseră, iar în hii altora plutia nepăsarea crimei.

Dar acest bătrân m'a interesat dela ceput şi aproape fără să vreau, am început să-l urmăresc, căutând să-i ghicesc gândurile şi să-i citesc în suflet.

Când Preşedintele Curţii îl întrebă, m'îl chiamă, ce vârstă şi ce locuinţă are, unchiăşu se sperie cu totul; apoi, rotind privirea prin sală şi răspunse în vocea tărăganată:

— „Păi... Gheorghe Ispas... din Cooce... de vârstă oi fi ca la şaizeci de...“ şi tăcu fixând un punct în depărtare.

Ascultarăm actul de acuzare, spuselor jandarmilor şi din toate acele forme de procedură penală, reeşea cea mai grozavă crimă: Gheorghe Ispas, într-o Duminecă, după ce băuse la cărciuma din sat, întorsese acasă şi omorâse cu un topor, pe singura sa fiică sfărâmandu-ioul.

Criminalul recunoscuse faptul de la mele cercetări, dar nu mărturisise ce-l pînse la aceasta.

Între mine, crima lui Gheorghe Ispas avea altă motivare decât un moment nebun, căci toţi martorii povestesc că de mult îşi iubea bătrânul copilă, riveam pe inculpat. În tot timpul interjecţiunii orale rămăsese liniştit parcă cesul nu-l privea pe el.

De odată preşedintele îl întrebă: — „Gheorghe Ispas ai auzit de ce eşti inuit? Ce ai de spus ca să te aperi?“

Gheorghe Ispas îl privi lung şi bolborosi: — „Nimic... am omorât-o şi trebuie fiu osândit!“

„Cest răspuns nu-l mulţumi pe marat, căci stăruî: — „Bine... bine... dar te-a împins să făptueşti un omor atât grozav?“

În sală nu se auzea nici un sgomot. Unchiăşul rămase pe gânduri, apoi se la jură. Juraţii se uitară la el, ochii lor citi ca un îndemn plin de şi atunci, cu dosul palmei îşi şterse simile şi cu glasul înecat de plâns, spu să vorbească:

„Vreţi să ştiţi de ce am omorât-o?...

Mai bine mi-ar lua Dumnezeu gl... dar fiindcă legea cere să v'o... m'eţi asculta şi m'eţi judeca...

„Nu o aveam decât pe ea... şi frusă ca ea şi mândră, nu mai era alta at la noi la Cooce...

„Înceam la ea, ca la viaţa mea şi ne am amândoi cu bine amarul, decând răpus, Aneţta nevastă-mea...

„De frumuseţea Smarandei, se duson şi în satele vecine şi toţi flăii dădeau târcoale... Ba Dumineca la veneau din toate satele şi se luau r la ceartă între ei, care să se prin-joc lângă ea.

„Îi se umplea sufletul de lumină când veam jucând şi glumind cu fiecare... ra semeaţă şi curată ca o floare de şi viaţa noastră trecea aşa, linişti-eu cu munca câmpului şi ea cu gri-asei...

„e multe ori, seara stând pe prispă, gândeam cu bucurie la ziua când

Smaranda are să se mărite, căci mereu mi-o cereau feciorii de nevastă, dar fata plângea şi imi spunea că nu-i vrea.

„În anul ăsta, iar mi-o ceruse Ilie a lui Neaescu, flăcău voinic şi cu stare, dar Smaranda nici pe Ilie nu l'a vrut...

„Toată ziua mă ţineam de capul ei... Ia-l Smarando pe Ilie, că-i băiat bun... ia-l că s'a îndrăgît de tine şi e şi bogat... dar la toate ale mele ca imi şedea ur-suză şi plângea că nu-i e de măritat...

„Imi era ciudă rău pe fată şi nu ştiam ce să mai fac ca s'o înduplec în spre bine...

„Într-o seară când mă întorsei acasă, auzii şoapte în odaie şi de odată imi trăz-ni prin cap, că fata mea are un ibovnic şi de aceea nu vrea să se mărite...

„Intrai înfuriat în casă, dar Smaranda era singură în întuneric şi se juca cu Lăbuş ce sta culcat lângă ea...

„Şi timpul a trecut aşa, boerilor, peste viaţa noastră liniştită până la Dumineca blestemată...

„Era horă mare, Smaranda roşie ca o cireaşă, jucase tot timpul cu Ilie a lui Neaescu; iar când se rupse hora, plecă devale cu Ilie, care o strângea de mijloc şi-i îndruga ceva în taină că fata mea râdea toată...

„Eu rămăsesem la cărciumă şi de bucurie dădeam peste cap ciocănaşe cu r-rachiu. Imi ziceam: Bine că s'a hotărît... o să-l ia pe Ilie... şi o să văd şi eu la casa ei... Şi am băut aşa... până târziu.

„Imi aduc aminte, că eram tare vesel când am luat-o şi eu de vale spre casă...

„Când am ajuns, se înoptase deabine-lea.

„În casă, lumină. Când să intru, au!

gemete. Rămăsei pe loc. Lângă uşă era o fereastră. Mă uit peste un ştergar ce era atârnat la geam şi... Doamne sfinte! Ce văzui?

„Smaranda... în braţele diavolului!“

„Da, boerilor, diavolul era ibovnicul ei... pentru el nu se mărita ea!“

„Am rămas uluit şi am privit nemişcat toată spurcăciunea. De ce n'am orbit în clipa aia?

„Fata mea se slătea în braţele diavolului şi gema de plăcerile dragostei necurate, iar dracu se schimbase în pielea câinelui nostru din ogradă...

„Când m'am lămurit, am simţit deodată că s'a rupt ceva în mine... şi la gândul că fata mea în loc să se iubească cu un om, se legase cu dracul într-o dragoste păgână şi ne mai văzută... m'am hoărît deodată să-i omor pe amândoi şi să şterg ruşinea asta mare, căzută peste casa mea de creştin!...

„În ochi mi s'a suit deodată o flacăra roşie... am luat toporul din ogradă... şi nu ştiu ce s'a mai întâmplat...

„Târziu când mă legau jandarmii, m'am trezit şi am văzut-o pe Smaranda cu capul sfărâmat şi la picioarele ei, diavolul, care se tăvălia, cu bale la gură, în svârcolirea morţii...

„Aşa am curăţat casa mea de diavolul care se ascunsese în corpul lui Lăbuş... aşa am spălat ruşinea ce căzuse peste trupul fetei mele... sunt vinovat... vinovat cumplit... mi-am omerât copilă... şi va să-mi fac osânda, pentru fapta mea...

Gheorghe Ispas tăcu. Două şiroaie de lacrimi se prelinse peste obraji lui suşi de suferinţă.

Mărturisirea bătrânului o ascultarăm infrigurăţi. Toţi înţelesesem grozăvia.

Gheorghe Ispas fu achitat în unanimitate.

VINTILA V. PARASCHIVESCU

HENRI MATISSE: STUDIU

PAGINI STRAINE DIN TRECUTUL ȚĂRII

Din Moldova lui Constantin Moruzi (1778-1782)

DOCUMENTE CONTEMPORANE

În Noembrie 1777, când privirile în-
tregei Europe erau fixate asupra eve-
nimentelor din noul continent, unde se
plămădia independența Statelor-Unite,
gazeta mult răspândită din Leyda, „Nou-
velles extraordinaires de Leyde“ publi-
că, în suplimentul său din 14 a acelei
luni, modesta notiță din Constantinopol.
cu data de 3 Octombrie :

„Achmet-Bey, mare comandant al ca-
valeriei al Înălțimei Sale, a părăsit de
curând Capitala noastră, pentru a inspec-
ta magazinele aflătoare în lungul
Dunării și a lua măsuri ca acestea să
fie prevăzute cu munițiuni și provizii.
Acest ofițer e purtător de 14 brevete de
comandant și de 3 hățșerife sau ordine
ale Sultanului, de cari trebuie să se ser-
vească, după câte se afirmă, pentru oa-
recari scopuri de foarte mare importan-
ță, conform instrucțiunilor primite de la
Înălțimea Sa“.

Laconismul acestei banale informa-
țiuni ascunde prelininările unei dra-
me, pe cari diplomația cabinetelor eu-
ropene, obișnuită cu subtilitățile stălu-
ii de cancelarie, era neputincioasă să
le desprindă. Unul din aceste 3 hățșerife,
destinate pentru „scopuri de foarte mare
importanță“, cuprindea sentința de
moarte împotriva lui Grigore Ghika,
Domnul Moldovei...

Zece zile mai târziu, această sentință
era fidel executată de Capigiul dela Ben-
der... Răsunetul, în Europa, al tragediei
din piața Belicului de la Iași fu puter-
nic, și ecoul acestei crime se perpetuă
până în a doua jumătate a anului ur-
mător...

Succesor al acestui nefericit Prinț e
numit Constantin Moruzi, fost mare Dra-
goman al Porții, cu un trecut foarte ac-
cidentat, abil mânător al condeiului,
orgolios la culme de opiniile măgulito-
are pe cari regele Prusiei Frederic
cel Mare, le exprimă, în reperițe rân-
duri, la adresa lui. Protejat de puterni-
cul monarh german, viitorul Domn al
Moldovei, care nu cunoaște oscilațiunile
sentimentului, va urca treptele tronului,
precedat de reputația întemeiată de om
ce nu respectă decât o singură suveran-
itate : pe cea a aurului.

În cursul acestui articol vom extrage,
în deosebi, știri și notițe referitoare la
acest Prinț, cu mâna veșnic întinsă spre
bacșșuri, dintr-o gazetă care, zece ani
înaintea marelui revoluții franceze, era
monitorul politic al Europei, răspândită
în toate capitalele vechiului continent,
inspirată adesea de cancelariile eu-
ropene și ecoul, uneori, al indiscrețiunilor
Curților din Occident, „Gazette des
Deux Ponts“.

Tipărită în orașelul cu același nume
din Palatinat, acest periodic bisăptămă-
nal, plasat în plin centrul de observație
al Europei, își menține cu sacrificii mari
pentru acea epocă reputația de „anun-
țătorul cel mai exact“ al acestui conti-
nent.

În numărul său din 1 Decembrie 1777,
citim următorul extras dintr-o scrisoare
din Viena, de la 12 Noembrie :

„În așteptarea noului Prinț, care e că-
sătorit cu sora nefericitului Ghika, un
sfat de boeri a fost numit pentru admi-
nistrarea țării. Noul Hospodar va da-
tori tronul, pe care e chemat să se urce,
sângelui cumnatului său“.

Iar la 25 Decembrie, aceiași gazetă
fixează, în conciziunea brutală a unei

fraze, o latură a caracterului despotice
al lui Moruzi-Vodă :

„E inutil să spunem că noul Prinț al
Moldovei, sclav laș, ridicat de Curtea O-
tomană la demnitatea de Hospodar, justi-
fică asasinatul predecesorului său, pe
care nu-l găsește de loc atroce“.

În rândurile cari urmează, extrase din
revista lui Linguet, „Journal politique et
littéraire“ de la Bruxelles, din 15 Ianua-
rie 1778, pagina 56, anticipând asupra ve-
caciunilor pe cari 4 ani de-arândul le va
cunoaște Moldova, răsună glasul profetic
al celebrului polemist :

„Noul prinț al Moldovei a fost primit
în audiență de Sultan, și, după ce i s'au
acordat toate onorurile convenite demni-
tății sale, a plecat la Iași, la 11 a luni
curente, pentru a lua tronul în stăpânire.
Sunt îndoeli că-l va putea păstra vreme
înelungată. Lui se datorește arestarea
domnului de Saul, confidentul nefericitu-
lui Ghika. Hospodarul actual e conside-
rat ca autorul diferendului care există
azi între Rusia și Poartă... Demnitatea a-
ceasta, pe care nu se știe cât timp o va
ocupa, l-a costat 1500 de pungi sau 800
de mii de piaștri, și bine înțeles, poporul
pe care e chemat să-l guverneze, va tre-
bui să-l despăgubască de această sumă“.

Un ecou al informațiunei precedente,
accentuat cu o acuzare gravă, de dome-
nial hipotezei însă, îl găsim în publica-
țiunea trimensuală din Geneva, „Journal
historique des principaux événements“,
nr. 2, dela 20 Ianuarie 1778. Iată pasagiul
unei scrisori din Varșovia, cu data de 20
Decembrie 1777 :

„Ofițerul (?) numit de Înălțimea Sa
pertru a înlocui pe nefericitul Ghika, a
sosit la Iași și a luat stăpânirea principa-
tului său. Cu toate talentele cunoscute
de noului Prinț, și a abilității sale politice
— dovedită în tot timpul cât a exerci-
tat funcțiunea de prim Dragoman al Por-

ței — nu se știe dacă se va bucura multă
vreme de favoarea Sultanului“.

Acestui Hospodar i se impută asasi-
narea predecesorului său ; el a sfătuit Poar-
ta de a se aduce la Constantinopol pe me-
diul și copiii nefericitului Prinț“.

O altă gazetă, din sudul Franței, „Le
Courrier d'Avignon“ îi înflige, în numă-
rul său din 27 Ianuarie 1778, un epita-
m sever, cu care-l califică corespondentul
său din Hamburg, la 8 Ianuarie :

„Prințul asasinat al Moldovei a fost în-
locuit cu o creatură a Muftiului. Cu sân-
ge rece va ocupa locul predecesorului
său, fără a se gândi la primejdiile cari
înconjură“.

Prima grijă a acestei creaturi, înscău-
nat pe tronul pătat încă de sângele lui
Grigore Ghika, va fi să poarte o mână
distrăgătoare asupra modestelor institu-
ții de cultură și întreprinderi industriale
pe care acest prinț le fondase la Iași,
în câteva centre mai importante din Mol-
dova.

Doritor de a înzestra țara cu o indu-
strie rudimentară de sticlărie, Ghika a
dusese lucrători specialiști din Boemia și
Polonia. Or, în felul său înverșunat de
șterge din memoria locuitorilor numele
predecesorului său, Constantin Moruzi
ordună izgonirea din țară, în toiu un
ierne cumplite, a acelor câteva zeci de
familii germane, cehe și poloneze.

„Gazeta Polska“ din Varșovia ne dă,
în numărul său din 18 Februarie 1778, u-
măcările detalii asupra expulzării și
massă a lucrătorilor din nordul Moldovei

„O scrisoare din Lemberg din 29 I-
nuarie anunță sosirea în acel oraș a un-
ui numeros grup de bavarezi, lucrători și
clari, izgoniți din Moldova de noul Ho-
spodar Costaki Moruzi, întronat de c-
rând. Crima de care sunt învinovați
cești nefericiți, e de a fi fost pionierii
unei modeste industrii în acea țară trib-
tară străinătății pentru obiectele de
primă necesitate“...

Într'un pasagiu dintr-o scrisoare
din Hamburg, pe care o publică „Journal
politique et littéraire“ de la Bruxelles,
5 Martie 1778, revine ca un leit-mo-

Ingenunchere

Azi noapte,
Mi-a plâns în suflet lacrima lunii.

Gândului, am prins cunună petalele de umbră-albastră
Și'n vârful degetelor prinzând, făclii, stelele care picau de sus.
Pe iazul amintirilor am căutat, adânc, iubirea noastră.

Plopii melancolici își leagună pe vânt mătanille de'ntuneric.
Din sghiabul de sub pleoape culeg, mănunchi, sărutările tale moi
Și ca un cioban nebun ce-și paște turmele de umbră,
Visez la tine, căutând sub lună trifoiu'n patru foi.

Fiindecă mi-a plâns în suflet, — lacrima lunii..

În mine răsul se rostogolește ca bulgării de humă pe un sicriu,
În umeri vântul mi-e crescut ghirlande mari de umbră
Și'n suflet simt cum ninge'ncet,
Incet,
Ca'ntr'un pustiu..
Genunchii mi se frâng și chem prelung ca 'ntr'o odae părăsită.
Din trecutul tânăr-adun sfielnic visul
Petale cu petale,
Acum mi-i sufletul o fluturare mută și albă de batistă
Și'ncovoiat.
Pe mâna mea sărut dureros
Aniutirea năinilor tale..

ota particulară a caracterului impulsiv
l domnului Moldovei :

„Noul Hospodar al Moldovei guvernea
î cu multă severitate“.

O scrisoare din Iași — un adevărat e-
ciment pentru acea epocă, în care ști-
le privitoare la țările românești sunt
inise presei Occidentale prin canalul
ienei, Brașovului sau Lembergului —
dresată periodicului „Gazette des Deux
onts“, datată din 15 Octombrie 1778, și
ublicată în nr. de Sâmbătă, 21 Noem-
rie 1778, pagina 755, al aceluși ziar, zu-
ăvește sub forma ironiei pariziene, pro-
ndă și mușcătoare, imaginea fostului
terpret de la Curtea Otomană căruia
au fost încredințate, în schimbul auru-
e său, destinele Moldovei :

„Blândul și veneratul Prinț Constantin,
ospodarul nostru, care domnește în pli-
i glorie după moartea violentă a prede-
sorului, asasinat, cu multă dreptate,
n grija și ordinul sublimei Porți, într-
ințează, din înălțimea tronului, ace-
ași mijloace cari i-au îngăduit ca să-l
upe. Acest bun suveran dă zilnic cre-
ncioșilor săi Moldoveni noi dovezi de
spectul pe care-l nutrește vechilor sale
ncipii de rigoare și de mărinimie su-
etească.

„Chiar în cursul acestei săptămâni a
ut bunătața să asiste la executarea
doi boeri din împrejurimile Capitalei,
e cari, cu multă severitate, a ordonat
i decapiteze. Puțin mai târziu, setea
de dreptate fiind potolită, s'a mulțu-
it să condamne alți patru boeri, de ase-
enea foarte bogați, la munca perpetuă
minele de sare.

„Toți acești domni erau suspectați din
uza măș ales, a bogăției lor, și învino-
țiți de a întreține relațiuni cu dușma-
Porței Otomane ; firește, o asemenea
nuală merită indiscutabil să fie ispă-
it prin cele mai crude suplicii.

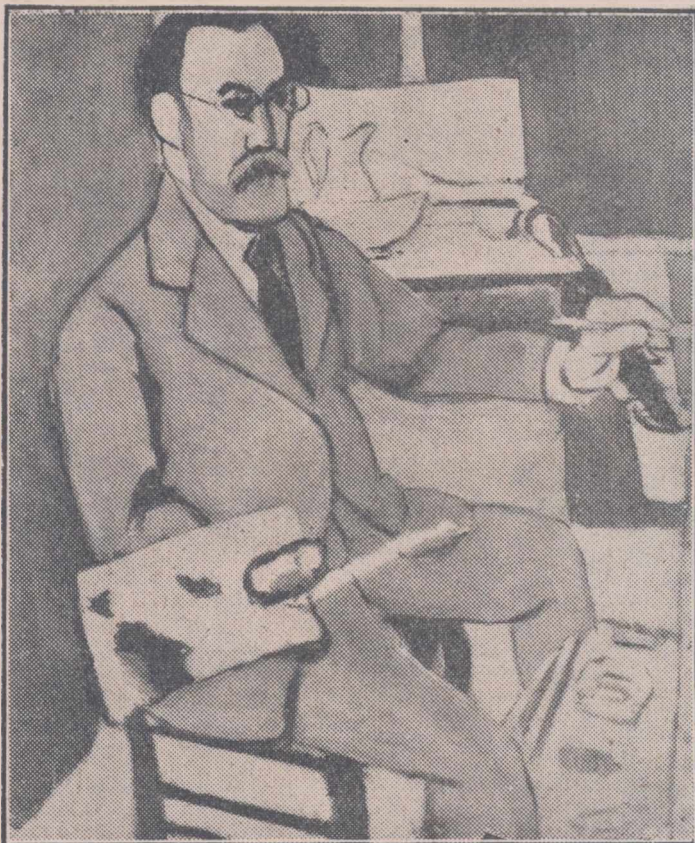
De altfel — inutil să mai amintim a-
asta — după legile foarte echitabile
e acestei țări, bunurile celor condam-
ți la moarte sau la exil, ori cât ar fi
e de imense, sunt confiscate în totdea-
a, după cum se și convine de drept, în
osul Hospodarului, care a condamnat
acești acuzați cu stare“.

Netăgăduit, această scrisoare e opera
e-unui francez stabilit în Moldova, și
niliarizat cu doctrinele politice ale lui
Montesquieu și Rousseau, la ordinea zilei
Occident.

Acestei scrisori îi urmează alta, dotată
1 Iași, 6 Noembrie 1778, și publicată
„Gazette des Deux Ponts“ în nr. său
, de Sâmbătă, 12 Decembrie 1778, pa-
ta 801 :

Grațiosul nostru, Suveran, Constantin,
spodar al Moldovei, demnul și foarte
pectatul nostru Prinț, și-a făcut, se zi-
dușmani puternici la sublîma Poartă,
ntru a fi decapitat în mod uman doi
tre principali boeri ai țării și pentru
i condamnat pe alți patru la munca în
iele de sare, și aceasta pentru că bu-
l nostru Domnitor nu-i de cât șeful
ldovenilor, de viața cărora numai si-
ma Poartă poate dispune și nici de cum
la care din mila ei, a fost investit cu
nitate de Hospodar.

Aceste dispoziții ale Curții din Con-
ntinopol par cu atât mai verosimile,
cât în ultimul timp Prințul Constantin era
oarte neliniștit și nu mai îndrăznește
facă un singur act de dreptate nici să
i ocupe agreabila dexteritate a călăi-
săi. Versalitatea Curței Înălțîmei sale
de neînțeles. Prințul Constantin era
rte protejat acolo ; el s'a călăuzit în
deauna de maximile sfinte și, fără în-
ală, juste ale sublimei Porți, pe cat
stat în putință s'a făcut respectat prin
rimea ordinelor sale și severitatea
esivă a pedepselor pe cari le decreta

HENRI MATISSE : AUTOPORTRET

și a căror executare avea dulcea satis-
facție să o savureze cu nesațiu. El, care
își dădea toate ostenele cu putință pen-
tru a place domnilor săi protectori, ia-
tă-l la rândul său neglijat, abandonat de
nobilele sale protecții și, dacă trebuie să
credem zvonurile ce sosesc la noi, ame-
nințat cu cea mai tristă soartă. Căci, din
moment pe Poarta nu se mai interesează
de el, nu va mai găsi un prieten în Mol-
dova, unde a avut nenorocirea sau nedi-
băcia să se facă detestat, și unde se crede
că e în ajun de a fi despuiat în mod ire-
vocabil de demnitatea Sa“.

Admonestat de Sultan, Prințul Moldo-
vei va întreține la Constantinopol o le-
giune de discipoli, submultipli credin-
cioși ai stăpânului, colportori de fel de
fel de intrigi pe scama boerilor țării, im-
permeabili la „civilizația.. cum o înțele-
gea Domnul lor. O eră de suspiciune și
condamnări expeditiv începe cu anul
1779 pentru Moldova, și care nu se va
termina decât cu mazierea Prințului.

În nr. din 26 Ianuarie 1779 al jurna-
lului „Gazette des Deux Ponts“ citim
următorul fragment dintr-o scrisoare din
Constantinopol din 21 Decembrie 1778 :

„Am aflat acum câteva zile că blândul
și dreptul Căpitan Pașa a decapitat în
Moldova 5 boeri, pentru a-i învăța să nu
se amestece în afacerile cari nu-i privesc
de loc. Acest brav căpitan fusese înștiin-
țat că acești boeri întrețineau o cores-
pondență secretă cu Rușii, și pentru a
impedica continuarea acesteia, a socotit
că mijlocul cel mai sigur e să le taie ca-
petele“.

Tot din grija Hospodarului — neliniș-
tit asupra viitorului său și dornic de a-și
apropia cât mai neîntârziat avutul boe-
rilor — o comisiune de anchetă va sosi la
Iași, pentru a examina conduita acestora,
de acum zece ani, începutul celui din
urmă război ruso-turcesc.

O scrisoare din Stockholm datată dela
19 Ianuarie 1779 și publicată de „Gazette

des Deux“ la 9 Februarie, conține, între
altele, pasajul următor :

„Ultimile știri sosite în această Capi-
tală de la Constantinopol spun că sublîma
Poartă va trimite în curând o comisiune
la Iași pentru a examina conduita tre-
cută a Divanului Moldovei. Se crede că
Înălțimea Sa are motive puternice de a
suspecta acest Divan de-a fi întreținut
relațiuni secrete cu Rușii ; astfel, se sus-
ține la Constantinopol că executarea a
5 boeri moldoveni din ordinul lu Căpi-
tan-Pașa era întemeiată. Deunăzi au
fost aduși la Constantinopol alți 3 boeri,
bănuși deasemenea de a întreține o co-
respondență directă și asiduă cu Rușii.
Aceste știri ne inspiră îndoială cu privi-
re la tratatul de pace încheiat, se zice,
pentru 10 ani, între Poartă și Rusia“.

Nemulțumit cu aceste persecuțiuni e-
xercitate împotriva păturei sociale celei
mai de căpetenie, aranjate cu multă di-
băcie și duplicitate la Constantinopol de
către ciracii Prințului, cari gravitează în
orbita Marelui Vizir, Constantin Vodă
îndreaptă fășiș bateriile urei sale contra
boerilor, sub forma unui regulament
drastic, privitor la îmbrăcămintea feme-
lor lor, îmbrăcămintea care, în toate epe-
cile, a servit de infailibilă cotă socială.

Iată acest document, desprins din „Ga-
zette des Deux Ponts“ de la 8 Aprilie
1780 :

„Aflăm din Iași că Prințul Moldovei,
Constantin Moruzi, a interzis în toată
Moldova, în mod foarte sever, femeilor
boerilor purtarea — ca altă dată — de
haine brdate cu aur și argint, pentru a
se putea distinge prințesele de celelalte
cucoane și femei nobile.

Pe viitor, nu va fi permis decât prin-
țeselor să poarte vestimente de mătăasă,
brodate cu aur și argint..

Acest regulament pricinuește multă
nemulțumire printre boerii și nobilii Mol-
dovei, cari, de altfel, urăsc pe prințul lor,

fiindcă acesta caută să le răpiască privilegiile și libertățile lor”.

În numărul din 5 August 1780, „Gazette des Deux Ponts” într-o scrisoare de la frontierele Poloniei, după ce vorbește de pregătirile ce se fac în Bucovina pentru primirea Impăratului Iosif al II-lea, de prosperitatea acestui ținut sub coroana habsburgică, termină cu următorul pasaj:

„Numărul locuitorilor Bucovinei crește mereu; mulți moldoveni, opresați de Prințul lor, trec frontierele și vin să se stabilească în această provincie”.

În anul următor, încurajat de confirmarea mandatului său pe alți 5 ani; Prințul va duce războiul împotriva poporului său pe două fronturi, la cei doi poli opuși ai erarhiei sociale: boerii și țărani, sub pretextul străveziu de a împiedica capitalurile țării să emigreze în străinătate, și de a favoriza producția vinicolă indigenă. Constantin Vodă va închide porțile țării rachiului, în care țărănimca, înăcrită de nevoi și ajunsă la limitele extreme ale facultății sale contributive, caută refugiu, mângâiere și uitare.

O scrisoare de la frontierele Moldovei, fără dată, publicată de „Gazette des Deux Ponts” la 7 Iulie 1781, ne dă următoarele informații privitoare la acest ordin:

„Aflăm din Moldova că Hospodarul a crezut nimerit să interzică intrarea rachiului în această provincie, în speranță că, în acest mod, va economisi sumele considerabile pe cari procurarea acestor băuturi favorite a poporului face să treacă în Podolia, de unde se importă, și pentru a procura în același timp un mai mare debit de vinuri din viile țării; însă, e de prevăzut că țăranul, văzându-se lipsit de ceea ce iubește mai presus de toate, se va stabili acolo unde va găsi această băutură, și că județele Hotin și Bender, care nu sunt supuse acestei ordonanțe, vor profita de această interdicție pentru a face contrabandă, sau pentru a atrage acolo pe amatorii acestei băuturi”.

După 12 luni dela publicarea acestei notițe — în care timp nu se mai vorbește de vijeliosul Domnitor al Moldovei, — înaintea expirării mandatului său, la 30 Iulie 1782, „Gazette des Deux Ponts” anunță într-o scrisoare din Constantinopol, de la 15 Iunie, destituirea Prințului Constantin Moruzi:

„Sublima Poartă a anunțat la 5 a acestei luni depunerea Prințului Moruzi, Hospodarul Moldovei, care nu s'a bucurat de această demnitate decât aproape 5 ani. A doua zi marele vizir a numit în această demnitate pe Alexandru Mavrocordat, fiu al răposatului Constantin Mavrocordat, în vârstă de 30 de ani.

În suplimentul său nr. 34 din August 1782, aceeași gazetă publică la pag. 135—134 o scrisoare din Transilvania, de la 22 Iulie:

„Un călător care a trecut din Iași în Polonia a adus știrea că Hospodarul Moldovei, Moruzi, adunase prin stoarcerea sale 8 milioane de piaștri în cei 4 ani cât a guvernat această provincie, și că Marele Vizir găsisse foarte convenabil de a intra în tezaurul Sultanului o astfel de sumă, luând ca pretext plângerile nobilei Moldovei și ale poporului.

Boerii îl urau pentru că tăiașe capul unei persoane de distincție, care îndrăz-nise să se plângă de execuțiunile Prințului; poporul îl detestă pentru că-l lipsise de alcool. Un alt motiv al depunerii sale e că Poarta, datorind prințului Mavrocordat o sumă de 300.000 piaștri, marele Vizir s'a gândit să acorde acestui prinț un post care în 4 ani poate produce 8 milioane; în acest chip Prințul nu va mai reclama creanța sa.

„Prin această manoperă inteligentă,

I S T O R I E

de SYLVIUS ROLANDO

„Laplace fait justement remarquer que pour une intelligence connaissant toutes les causes et sachant les soumettre au calcul, la science des probabilités s'évanouirait faute d'objet. Une telle intelligence saurait tout prévoir et ne se tromperait jamais. Elle dirait avec certitude que, quand nous mettons la main dans une urne contenant des boules des diverses couleurs de quelle couleur sera la boule retirée et quand un enfant vient de naître l'heure où il devra mourir. (Gustave Le Bon”.

La început a fost cuvântul și cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era cuvântul...

Dar gândul lipsia...

Și'n netocmeala genunei, și'n adâncul adâncului, peste fața nimiciei și golul intruchipării, când clipa se confunda cu infinitul și totul cu nimicul, când nu era nici lumină nici întuneric, nici pace nici valtoare, când în rostul existenței timpul și spațiul nu puteau avea înfăptuire, atunci

în adevărul esenței, doar duhul cuvântului plutia, împrăștiat în nesfârșite puteri, fiecare alta și toate una singură. Iar gândul lipsia, deși totul era hotărât în vecinicia clipei și măsurat în starea infinitului, puterile fiind una altelea vrăjmașe și toate la un loc armonice. Și din vrăjmașia puterilor, din adevărul hotărârii și lipsa gândului s'a împuternicit în împărăția lui Dumnezeu odată cu statornicia începutului.

Un nor de foc s'a frânt în bucăți smintite în fuga lor pe căi anume și pe poșchița care plutia pe o masă topită în locot s'a ales din adunarea apelor, mociroscul uscatului în care din vrăjmașia puterilor, adevărul hotărârii și lipsa gândului a luat naștere vicața și odată cu ea timpul și spațiul. Iar vicața fiind, s'a îmbrăcat în nesfârșite forme vrăjmașe una altelea și toate la un loc armonice. Mase amorse de mucilagii, celule înzălate cu carapace măestrit sculptate, verdeață dela firul de iarbă până la păduri de ferigi și pomi cu rod, tot felul de mșcătoare, unele ascunse prin ape, altele furisate prin scoabele pământului, altele cucerind aerul, pești cu forme ciudate, târtoare monstruoase, reptile zburătoare, păsări mi-

nunate, mamifere îngrozitoare se urmară, cu repeziciune unele altora, în ordine anumită, produsă de vrăjmașia puterilor, adevărul hotărârii și lipsa gândului.

Și în împărăția lui Dumnezeu era război și răi se chema ea, căci moartea fiind nu se cunoștea moartea iar viața nu putea fi înțeleasă decât ca poruncă a cuvântului și a puterii lui deopotrivă pentru tot...

Dar raiul a fost prăpădit prin vrăjmașia puterilor, adevărul hotărârii și lipsa gândului...

Prin crăpăturile întunecate ale pământului, prin cavernile dosite de pomi și stânci, prin vizuinile părăsite de animale s'a uneltit pierzania lui, pentru acolo a luat naștere ura. După cum în mocirlă vicața prinsese înfăptuire... Acolo se adunaseră căutând adăpost ascunzîs niște ființe foarte ciudate, căzute din domnia pomilor de către frații lor mai tari își pierduseră puterea și iuțeala deopotrivă a celor patru picioare. Înalte, negre, în întregime acoperite de păr, cu capul mic bărbos, fruntea piezișă, fălcile ieșite și prevăzute de colți puternici, fiecare având drept ornament câte o coadă slabă, ele se întlegeau bine prin țipete și semne în spre pază sau înfricoșare învățaseră să suiere ca șerpii încolăciți de pomi, urle ca țigrii cu dinți de sabie ce puteau tinuturile și chiar să bubuie ca țigrițele ce scuturau văzduhul ca stânci prăvălîte în prăpastii. Iar în peșteri s'a dat de piatră și din piatră au scos foc și din foc, piatră și strigăte au pornit răzburarea...

Dar și răzburarea lor a fost statornică de vrăjmașia puterilor, adevărul hotărârii și lipsa gândului căci...

Într-o noapte o femeie, care ziua într-o luptase împotriva unui capșearpe ieșit din împletitura ramurilor unui pom bătrân de la intrarea peșterii și nici prin foc nu-l putuse alunga nici prin piatră ucide, a avut un vis. Nimeni până atunci nu cunoscuse visurile și fiind cel dintâi, el a fost preț mai mult decât adevărul zilei trăite.

În somn șearpele i-a șoptit:

— Cât ești de frumoasă femeie și de puțin știi a prețui puterea frumurtii tale... Barba ta e mșcă și sâniile sunt mari... Ți-e coada slabă, dar e mșcă și dibace... Lumina ochilor strălucește ca două picuri de ploaie coaja crestată de timp a acestui bătrân copac...

Cât ești de frumoasă femeie!...

Părul te învelește în întregime mușchiul stâncă cea neagră iar ghearele tale subțiri cer jocul mângâierilor!... ce-ti târăști bratele pe pământ, când poți îndrepta spre cer și pentru ce luți împotriva mea, când ca și mine poți să suieri atât de frumos!...

Privește-mă mai bine... Eu stăpân puterile vieții care ție ti le încredinț din trupul meu înșerpuit se înțel frumosul, venitul gurii mele se chia adevărul iar încolăcirea mea sătulă trândavă de crengi e binele... Iată de trei puteri pe care ție ti le încredinț frumosul, adevărul și binele... Prin prostul de bărbat care Adam se numea va deveni judecător adică om...

Și a început veacul judecării dăcum a vestit șearpele... la început pe fiară judecând apoi om pe Dumnezeu și apoi om pe om, și chin se chema p...

marele Vizir a îmbogățit tezaurul Sultanului cu 8 milioane 300 mii de piaștri. Prințul Moruzi a obținut promisiunea unei retrageri splendide. La 22 a acestei luni s'a stabilit în noua sa reședință. Persoanele cari nu l-au iubit, nu mai au se teme de el”.

În inii Prințului afirmă, că, în palatul său luxos din cartierul Fanarulul, în nopțile de insomnie din primele luni după detronare, acesta petrecea ore întregi în fotoliul său cu ochii fixați în vag, cu degetele crispatе, și evocând cu glas stâns și plângător: „Aurul meu! Aurul meu!”

L. BAIDAFF

Paris, Octombrie 1926.

dusul celor trei puteri încredințate omului de către șearpe: binele, frumosul și adevărul...

Și a urmat judecata în veacuri, oame-
nii crezând că nu se poate altcum, fără
ea.....

Și sub puterea ei poruncită de **vră-
mășia puterilor adevărului hotărârii și
lipsa gândului** s'au produs războaie, răz-
vrătiri, omucideri, căci fiecare om era
îndreptățit de adevărul, binele și frum-
sul pe care el singur le stăpâna mai
mult ca celălalt și cel căzut nu era ucis
de îndată ci chinuit mai înainte... căci
nu moartea, ci chinul da fericirea jude-
cătorului și astfel în împărăția șearpe-
lui s'a cunoscut moartea nu prin moar-
te, ci prin chin....

Dar a venit un răzvrătit și astfel a
grăit judecătorului:

— Ca să judeci, cunoaște-te pe tine în-
suți!

Și l'au otrăvit cu cucută.

Iar altul a zis:

— Nu judeca!...

Și l'au răstignit pe cruce.

Iar al treilea a gândit:

— Nimic nu se pierde, nimic nu se
creiază....

Și i-au tăiat capul la ghilotină....

Și iar s'au pornit războaie, răzvrătiri
și omucideri... Și mâinile judecătorului
s'ingur și ale tuturor împreună erau ro-
șii de sânge și râsul lor era verde ca
fierea otrăvită și hohotirea lor neagră
ca destinul cel rău....

Și mii de ani s'a rostogolit pământul
învelit în faldurile roșii verzi și negre
ale steagului judecății mii de ani scră-
șnirea dinților a fost obrocită de risul
verde al negrei hohotiri, mii de ani mâi-
nile roșii sângeruau, trupurile celor ce
căzând tipau: cunoaște-te pe tine în-
suți... nu judeca... nimic nu se pierde,
nimic nu se creiază....

Iar în cele trei strigăte, întru târziu
s'a întrupat **fiul omului**, care în împă-
răția șarpelui a plecat spre cucerirea
gândului....

Și l'au găsit în:

**Vrămășia puterilor, adevărul hotări-
rii și lipsa gândului cel dintru început..**

Și găsim-l, el n'a mai vrut să fie
judecător....

Puternic prin gând, el s'a curățit de
rușinea celor trei culori: a roșului, a
verdelui și a negrului, cu care-l împo-
dobise șarpele....

Stăpân deplin el a seos timpul și spa-
țiul din intuiția simțurilor lui și cunoa-
ște esența, nu prin ajutorul lor mijlocit.

Desprins de simțuri, el privește clipa
în care trecutul se confundă cu vii-
torul....

Linistit el cunoaște opera marelui
blestem: **nimic nu se pierde, nimic nu se
creiază..**

El știe că tot ce a fost — dela vieata
unui val pe mare până la moartea unui
soare pe cer — a trebuit să fie, și tot
ce-a trebuit să fie — răstignirea celui
răstignit, moartea celui omorât râsul în-
cumetătuului judecător — se repetă dela
înfiniț și se va repeta la înfiniț, potrivit
**vrămășiei puterilor, adevărului hotări-
rii și lipsei gândului celui dintru înce-
put..**

La sfârșit a fost gândul și gândul era
la fiul omului și fiul omului era gân-
dul..

SYLVIUS ROLANDO

Cluj, Octombrie 1926.

DAIMONION

XIV. — Sfârșit

PUTERI IMPERSONALE

Demonicul ca principiu biografic, ca
element înconștient de viață, stăpânește
prominent tinerețea lui Goethe, dar ca
idee conștientă apare demonicul în-
deosebi în partea din urmă a vieții sale,
în perioada post-clasică când bătrânul
poet și gânditor își revarsă interesele
contemplative în mașca fără de margini
a unui universalism, în care clasicismul
și romantismul se îmbină în ciudate și
înțelepte alegorii, sau în adânci reprî-
virii asupra oamenilor și a trecutului. În
elaborarea conștientă a ideii „demoni-
cului” l'a ajutat neapărat și acea fantas-
tică teoretizare asupra puterilor sufle-
tești stărnită odată cu romantismul.

Cât de important a fost „demonicul”
în însăși viața lui Goethe a arătat în
timpul din urmă mai cu seamă acel in-
comparabil cercetător și biograf al său
pătrunzător până în stihile vieții: F.
Gundolf. În monografia sa vastă cât un
monument papal, despre Goethe deose-
bește Gundolf trei puteri cari au deter-
minat și au format viața și opera olim-
picului: Daimon, Tyche, Anangke. „Fi-
zionomia sufletească și poezia lui Goethe
stau sub stăpânirea lui Daimon. Dar
modul cum fizionomia aceasta, care se
desfășură dinăuntru în afară după o lege
necesară, se manifestă în realitatea ex-
terioară străină, cum se adaptează acea-
storia sau cum o ocolește... e arătată
prin Tyche. Întâmplătorul... A treia no-
țiune Anangke-Silă... e porunca sau o-
preliștea dată din afară”. (F. Gundolf,
Goethe pag. 15). Cu alte cuvinte, ceiace
crede Gundolf despre Goethe nu stă în
contradicție cu ceea ce crede Goethe în-
suși despre sine. Știm că Goethe nu se
socotea un demoniș reprezentativ. Pu-
tem de astă dată să indicăm și motivul
acestei rezerve: un demoniș reprezen-
tativ, par excellence, (ca Byron) nu cî-
noaște nici întâmplătorul și mai ales nici
sila exterioară. (În Byron demonicul e
fatalitate copleșitoare).

Scopul studiului de față nu a fost să
arată demonicul ca principiu biografic

al vieții lui Goethe, ci sistemizarea ideii-
lor lui Goethe asupra demonicului, sis-
temizare pe care încă n'am găsit-o com-
plectă în altă parte.

Ideea demonicului are o multiplă im-
portanță:

1. **Metafizică**: demonicul intră ca ele-
ment pitoresc în panteismul lui Goethe.

2. **Istorică**: demonicul e un principiu
supraistoric al aparițiilor istorice.

3. **Estetică**: demonicul resumă mitic
iraționalul artei.

4. **Etică**: faptele isvorâte din demoni-
ș stau întrucâtva în afară de legile
morale.

5. **Psihologică**: prin ideea demonicului
se proiectează o vagă lumină în structu-
ra înconștientului.

6. **Biografică**: demonicul ca principiu
de viață.

7. **În teoria geniului**: demonicul e un
element sine qua non în orice geniu.

8. **În filozofia culturii**: demonicul-is-
vor al elementelor iraționale din orice
cultură.

Panteismul lui Goethe se deosebește
de cel al lui Spinoza prin înglobarea fec-
undă și antimatematică a demonicului.
Deși nu a fost un cap istoric Goethe e
între cei dintâi care (prin ideea demoni-
cului) a dat un principiu supraistoric al
fenomenelor istorice. Acolo unde alții
se opriau în estetică la un „nescio quid”
Goethe aruncă în cumpăna precisărilor
mitul demonicului. În etică: demonicii
faptelor nu pot fi judecați prin obișnui-
tele legi morale; prin aceasta pregă-
tește Goethe supermoralitatea unor gân-
ditori de mai târziu. Aproape fiecare
domeniu de cercetare își are dobânda sa,
din mitul demonicului.

Ideea demonicului străbate ca un zig-
zag tărâmurile cele mai disparate, și ea
pare o ultimă corectură pe care bătrânul
Goethe o face concepției sale despre lu-
me și viață. Ideea demonicului e veșnic-
ul ventii romantic al clasicismului goet-
hean.

LUCIAN BLAGA

HENRI MATISSE: NATURA MOARTA

Mic Tratat de estetică literară SAU Lumea văzută estetic

10

(CE ESTE FENOMENUL ESTETIC. SPE CTATORUL)

Educația și necesitatea atitudinii estetice.

Dacă însăși peisagiul fizic îndeamnă adesea să ne transpunem în atitudinea spectaculară producătoare de plăceri speciale pe care le-am identificat cu plăcerile estetice, o carte nu îndeamnă la atitudinea spectaculară decât în cazul când cititorul e prevenit că se află în fața unei opere literare și că nu va avea de simțit nimic alt decât o plăcere estetică 1).

Deși promptitudinea la plăcere este un caracter comun tuturor viețuitoarelor, promptitudinea la plăcerea estetică în fața cărții este foarte adesea înfrântă la oamenii simplii de prejudecata literii tipărite, la oamenii educați, de preocupări intelectuale de alt ordin.

O educație a insului în sensul de a se transpune ușor și până la cel mai înalt grad în atitudinea estetică, ar fi cu neputință fără unele elemente înnăscute și fără necesitatea biologică a plăcerilor estetice.

Copilul nu pierde deplin în omul matur. Spiritul voios care e însuși mediul exploziilor și sintezelor cerebrale, și căruia îi datorim invențiile tehnice, soluția problemelor și intuiția realităților noi, dăinuiește în parte și după apariția pubertății. Aplecat asupra pământului, a-

supra uneltei omul nu pierde cu totul dumnezeiasca lui însușire de a se bucura de înfățișările lumii și de a voi să schimbe și el, cu voința lui, înfățișările care-i stau la îndemână. Contribue în bună măsură la menținerea spiritului pueril prezența pururi înnoită a copilului, care îndeamnă la jocuri și imposibilitatea pentru omul matur de a se înțelege cu copilul altfel decât prin joc sau mit.

Arareori, până'n zilele noastre, scriitorul a creat fără alt scop străin; de cele mai adeseori a slujit idealuri religioase, morale, naționale sau umanitare. Educația estetică a scriitorului ar tinde prin urmare la o disociere a acestor valori pentru o creație pe un plan curat estetic, spre a scoate în lumină și mai prielnică — dacă nu cumva i-ar seca izvorul creației! — peisagiul cu farmec al propriei lui personalități.

Scriitorul dublat de alte valori decât cele estetice e în situația actorului pentru care piesa în care joacă e totdeauna artistică, el, actorul, s'a transpus odată în „joc” și greu îi vine să creadă că jocul lui pune abia în lumină alt „joc”, valoarea artistică a piesei.

În ce privește pe spectator, el trebuie astfel educat, ca nicio credință religioasă nici o idee filosofică, nici o faptă morală sau imorală din cuprinsul operei artistice să nu-i turbure plăcerea estetică; ele fac parte din „joc”, iar nu din realitatea în care valorile își dau luptele. În chipul acesta influența operilor artistice va fi numai de natură estetică, iar prigoana împotriva operilor de artă „imorale” „anti-naționale” sau „anti-umanitare” precum și lunga dispută teoretică asupra „moralității” în artă, vor lua sfârșit. Această treaptă a educației estetice e atât de elementară încât n'am fi amintit-o dacă cea mai mare parte a scriitorilor și artiștilor noștri, și toate instituțiile noastre de cultură n'ar fi sub ea, iar la a doua treaptă a educației estetice — clarificarea artiștilor și operilor de artă pe familii, descrierea și explicarea farmecului lor specific, spre a se face selecția și a se elimina identitățile — nu cred să ajungem atât de curând: o atare activitate n'am aflat nici în vre-o lucrare scrisă, știm că nu are loc nici în vre-un institut de artă. Instituțiile servesc alte discipline. Tratatetele de estetică sunt în fața luptelor dintre definiții, iar acestea merg pe drum pășite de îngrozitoarele arme ale teoremelor filosofice.

Nietzsche e unul din puținii gânditori care a observat caracterul profund pesimist al firei și artei elene. Acest pesimism — provenind din extraordinara capacitate de a suferi a grecilor — a dat naștere prin reacțiune mitului zeilor olimpici și apoi creațiilor epice și dramatice. Pentru elenul prea simțitor transformarea dionisiacului (beția până la descompunere a vieții) în apolinic (vițjunea senină a lumii prin voința zeului luminei) a fost o necesitate de viață.

La această observație a gânditorului german vom adăuga doar că atitudinea estetică răspunde nu numai la greci, dar la toate popoarele și tdeauna unei ne-

Legendă cu corăbieri

E un vârtej pe mări unde corăbii
Se învârtesc mereu odată prinse,
Catargele jucând în vânt, par'c'ar fi săbii
Pe creștete de eunuci, desprinse
De trup și alergând nebune
Ca într'un joc de călusei — se spune.

E un vârtej pe mările de sus
Sau poate chiar de jos unde se strâng
Ca viperile vara'n crâng,
Toți cei cari-au plecat haihui
De dragul nimănu.

— Corăbieri din cei ce mor,
Până la unul,
Și azi pe coaste noi de Labrador
Ca să aducă înapoi cartoful
Sau doar tutunul
Și cari nu se sting cu oful
In inimă decât de n'au găsit
Prin părți de răsărit,
Măcar vre-o mătrăgună, dacă nu un mit.

Corăbierii pe cari dintru'tâi Merlin
Acolo îi mâna
Când lumea toată-a lui se minuna
De câte drumuri el știa
Și când vroia Merlin
Avea să le-arate
Cu mult această lume-avea dreptate.

Acolo deci ajunși
Toți cavalerii mării
Și lorzii depărtării
Șnapani de zări ascunși
Și spadasi ai unde,
Proprietari ai scunde
Cabine'n cari stau
Puțin fiindcă o dau
La mosafiri,
Ieșeau pe bord să vadă
In chin și svârcoliri
Minunea unei mări
Sufletă ca pe nări
De-un aprig Torquemadă.

Și-atinși de bucuria
Vârtejului, de-abinelea
Intr'însul se prindeau,
Și n'tr'una se 'nvârteau
Murind, dar nu de-urgia
Sărată înghițiți
Ci numai uluiți;
Căzând doar îmbătați
Ai apelor fărtați,
— Intr'un vârtej pe mări unde corăbii
Se învârtesc mereu odată prinse,
Catargele jucând în vânt par'c'ar fi săbii
Pe creștete de eunuci, desprinse
De trup, și alergând nebune
Ca într'un joc de călusei — se spune.

DARGOS PROTOPODESCU

cesități de adaptare la viață. Căci trebuie să fie cineva cu totul lipsit de simțul realității ca să nu-l fi durut adânc foamea și moartea, în această viață în care se pomeneste fără voia lui. Numai un om născut bolnav și care pe fiecare zi se vindecă, poate fi optimist — cum se zice — din naștere. Astfel că nu numai cultura greacă, precum socotea Nietzsche, dar toate culturile sănătoase au fost profund pesimiste (și deci creatoare de valori ideale, morale sau estetice). Sentimentul estetic este victoria sentimentului siguranței vieții iar necesitatea estetică este foamea sufletului omenesc sănătos.

Necesitatea profundă a plăcerilor estetice se poate vedea mai limpede în

1) Perversiunea estetică e atât de fanatică încât adeseori însăși o lucrare literară mediocră și falsă poate constitui pentru un spectator educat un spectacol de natură estetică evident la un alt grad — deși nu de altă esență — decât spectacolul aceleiași lucrări literare, pentru un cititor mai puțin educat esteticeste. Într'un fel va gusta un elev, care le va lua în serios, următoarele versuri de André Theuriet și altfel profesorul care își dă seama cu ironie interioară de puerilitatea lor:

BRUNETTE

Voici qu'avril est de retour
Mais le soleil n'est plus le même,
Ni le printemps, depuis le jour
Où j'ai perdu celle que j'aime.

Je m'en suis allé par les bois
La forêt verte était si pleine
Si pleine des fleurs d'autrefois,
Que j'ai senti grandir ma peine.

J'ai dis aux beaux muguets tremblants:
„N'avez-vous pas vu ma mignonne?”
J'ai dit aux ramiers roucoullants:
„N'avez-vous rencontré personne?”

Mais les ramiers sont restés sourds,
Et sourde aussi la fleur nouvelle.
Et depuis je cherche toujours
Le chemin qu'a pris l'infidèle.

L'amour, l'amour qu'on aime tant
Est comme une montagne haute:
On la monte tout en chantant,
On pleure en descendant la côte.

(ANDRÉ THEURIET: Poésies rustiques)

serbările colective ale vechilor culturi omenești. Sub pretexte diferite, de cele mai multe ori religioase, au apărut totdeauna și pretutindeni spectacole publice în care spectatorii făceau parte din „joc”. Corul din tragediile grecești era o ființă mică, în parte abstractizată generație pipernicită a unor jocuri colective uriașe. Uneori aceste jocuri colective mergeau până la orgii cu sacrificii omenești.

Odată cu dispariția civilizațiilor colective au pierit și aceste forme de satisfacere a plăcerilor estetice. Ar putea reapare, în ziua când societatea ar trăi altfel decât pe temeiul valorii personale a individului, înregistrat cu luare aminte la intrarea și eșirea din viață. Teatrul, ciroul, cinematograful sunt numai spectacole de aglomerație nu spectacole colective. Sportul, în oarecare măsură — dacă țelul lui n'ar fi în afară de plăcerea estetică — ar putea fi socotit ca o formă modernă a jocului colectiv.

5) „Emoția” estetică sau falsa-plăcere estetică.

Nous ne goustons rien de pur...
Montaigne

Din relațiile sale cu natura împrejmuitoare, omul a rămas cu vre-o câteva noțiuni a căror obârșie bunul lui simț nu o poate vedea decât în afară de sine. Stânca de care s'a lovit e dură: toți cei care se vor lovi de stâncă vor afla acest lucru. Duritatea este deci o însușire a stânței și fără existența stânței sau a altor obiecte dure, omul n'ar fi avut niciodată noțiunea durității. Lovitura de stâncă este dureroasă. Simplitatea noastră de cugetare sau mai curând absența oricărei cugetări, ne-a făcut să legăm obârșia durerii ca și obârșia durității de însușirile stânței. Prin urmare stânca este dură și dureroasă.

Acest fel de a cugeta al corpului nostru ne-a făcut să credem până azi, — și de pe care am trecut-o mii de ani prin retorice ale filosofiei de toate formele — că obiectele au anumite însușiri (percepute cu văzul sau auzul), însușiri pe care le-am numit „frumoase” pentru că ne fac plăcere.

Din cele cinci simțuri recunoscute ale omului — auzul, văzul, mirosul, gustul, pipăitul — primele două sunt într-o anumită măsură mai „desinteresate” ca celelalte trei prin însușirea lor de a se fi emancipat întrucâtva de imediata realitate și a lucra oarecum cu distanțele. Văzul și auzul prin acest exercițiu din primele timpuri ale apariției omului, se leagă de cele mai înalte facultăți cerebrale pe care poate le-au și provocat.

De aceea plăcerile pe care ni le produc anumite culori sau sunete, și îmbinări de culori sau sunete, nu au o mai mare valoare în sine, decât plăcerile elfactive, tactile și gustative. Insușirile obiective ale elementelor care produc senzații plăcute sau neplăcute acestor trei simțuri, corespund pentru văz și auz, unor senzații plăcute sau neplăcute foarte vechi, încorporate în asemenea măsură creerului nostru încât le atribuim din eroarea mai sus indicată, unor însușiri obiective ale lumii din afară 1)

1) D. Ioan D. Gherea a găsit următoarea formulă, admirabilă prin preciziunea ei, pentru confuzia foarte veche pe care omul o face între însușirile fizice ale obiectelor și valoarea estetică pe care le-o atribuim: „Pentru că mai toate impresiile corespund unor fenomene obiectiv reale, pentru că „rosu” pe lângă că e senzație e și calitatea unui obiect, omul a generalizat și a crezut că impresia estetică de asemenea corespunde unei însușiri a lucrurilor, însușire numită „frumusețe”. (Ioan D. Gherea, Vicișitudinile sentimentului estetic în „Viața Românească” No. 2—3 din 1926).

HENRI MATISSE : PALARIA DE PENE

Pilda cea mai simplă a acestei erori, ridicată la un grad înalt de complexitate ne-o oferă așa zisa „frumusețe” a femeilor; această „frumusețe” este le fapt un răspuns la idealul nostru sexual, care ideal este și el un răspuns la cine știe ce vechi condiții climaterice și sociale. Inexistența „frumuseții” obiective a femeii ne-o arată diversitatea de gusturi nu numai a oamenilor de rase diferite sau numai din continente diferite, dar și a oamenilor din aceeași rasă și continent la distanță ceabea câteva decenii! (Femeia ideal frumoasă a romanticilor europeni, femeia înaltă, cloratică, sentimentală, și femeia ideal frumoasă a vremurilor noastre: femeia-băiat scurta, sănătoasă, emancipată și energetică).

Dacă la aceste atât de adânci și abea presimțire izvoare de erori, se mai adaugă și diversele idealuri de „frumusețe” pe care le imprimă din cei dintâi ani ai educației școala — reprezentanta credincioasă a intereselor sociale — și apoi moda — reprezentanța marilor curente sufletești ale vremii — nu e de mirare dacă am cădea în greșala opusă și am desnădăjdi să mai gustăm vreodată o plăcere estetică pură”.

Să reținem deocamdată această îndoielă asupra purității simțământului estetic și să renunțăm dela început tocmai la ceiașe știm de mai înainte sau simțim în primul moment că „e frumos”.

E oare cu puțință ca oamenii, după mii de ani de activitate artistică, în care timp au creat valori estetice, unele rămase fără pereche prin perfecția lor, să ajungă la acest trist adevăr că plăcerea lor estetică a fost impusă. — Și abea de

zată și a crezut că impresia estetică de asemenea corespunde unei însușiri a lucrurilor, însușire numită „frumusețe”. (Ioan D. Gherea, Vicișitudinile sentimentului estetic în „Viața Românească” No. 2—3 din 1926).

azi înainte, printr'o severă educație, omul poate nădăjdi să câștige sufletului său o nouă bucurie, originală și curată?

Nu înțelegem de ce în acest domeniu, al valorilor sufletești să credem că oamenii aveau dreptul să fie mai experți decât în cunoașterea lumii fizice. Radiul a fost descoperit foarte târziu, iar unele corpuri simple nu există ca atare decât în laborator — sodiul sau potasiul, bunăoară; în natură există doar săruri — săruri de sodiu și de potasiu; distincții făcute acum un veac și ceva.

Nu plăcerea estetică este origina creației artistice, precum am arătat în paginile precedente; marii creatori de altădată — sculptorii greci, bunăoară — erau în stare să creeze opere de artă fără a face distincție între valorile sufletești provocate de spectacolul creației lor. Iar măsura autenticității artistice a operii lor de artă ținea tocmai de forța și originalitatea pasiunilor creatoare — care sunt cu totul altceva decât plăcerea estetică. Elenii, în fața statuii reprezentând pe Jupiter, sau în fața unei tragedii de Sofocle, credeau într'atât în valoarea lor religioasă încât a trebuit să apară, în mintea lui Aristotel ideea „catarsis”-ului ca efect al opere de artă: curățirea sufletului de pasiuni.

Această funcție purgativă și terapeutică a artei a fost observată și denumită cu diferite numiri, până azi, în vremea lui: Freud, autorul refuzării psihice și descărcării sufletești prin mărturisire, vise sau opere de artă.

Atâta timp cât „emoțiile” în fața opere de artă erau socotite estetice, oricare ar fi fost adevărata lor natură, era firesc să se caute explicarea farmecului lor în... nescio quid într'un „nu știu ce” asupra căruia s'au scris întregi tratate de filosofie germană. Incercarea de a limpezi acest nescio quid, farmecul opere de artă, duce la negarea lui, întrucât toate elementele constitutive ale farmecului pot fi clasate în diferite rubrici efective

Rabindranath Tagore la Santiniketan

— IMPRESII —

de SYLVAIN LEVI

— urmare —

11 Noembrie. — Viața noastră se organizează încet încet: lecția de bengaleză e foarte regulat urmată; ne abonăm la un jurnal; în sfârșit ne instalăm în micul nostru univers! După apusul soarelui (ziua e arzătoare și regiunea roasă de ploii, nu oferă nici o umbră) ne ducem la plimbare cu Base, nepotul fiziologistului atât de cunoscut prin studiile sale asupra sensibilității plantelor, cu picioarele goale, îmbrăcați în museline fine, cine ar crede că peste șase săptămâni el are să fie în Germania — unde îl așteaptă, se șoptește, o logodnică — și că acolo va continua cercetările sale științifice? Ne-am dus până în satul vecin, la Goalpara. Case de pământ, acoperite cu coceni, ascunse în răcoarea copacilor, un mișnat de copilași goi, sunete de tam-tam, și de fusuță; sosim tocmai la procesia și slujba Durgei. Pe două puternici bambuși au urcat statuia teribilei zeițe Mame; la dreapta sa Siva, soțul; la stânga Narada, crainicul zeilor, mult mai puțin frumos decât Iris; toți suntem vopșiți, aurii, tot e convențional, poate mai puțin urât de cât saint-sulpiceriile și respingătoarea lor lipsă de farmec. Base, explică credințioșilor, care s'au strâns în jurul nostru cine e acest Sahib; ni se face loc, suntem invitați la baia zeiței, căci o duc s'o spele într'un pârâu vecin, în parte uscat, ne vor oferi prăjituri. Dar trebuie să ne întoarcem, a căzut noaptea, luna luminează cerul atât de intens că stelele au fost eclipsate. Ai putea citi la lumina ei.

DUMINICA 13. — Zi de lucru ca toate celelalte; aici ziua de odihnă e Miercuri pentru că, mi se spune, Miercuri este în legătură cu anumite date care privesc familia Tagore și Brahmosamas (secta religioasă care este pentru brahmanism ceea ce reforma este pentru ca-

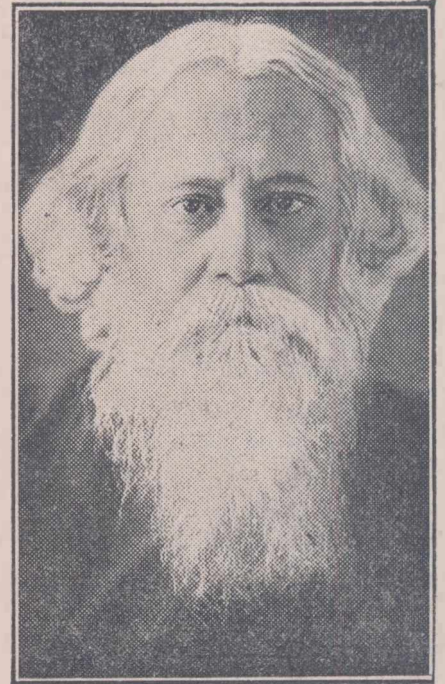
toicism, care a voit să găsească puritatea începuturilor religiei în vechile texte și mai ales în Upanișade).

A doua zi, seara a avut loc recepția dată de studenți în frumoasa școală de arte Kala Bhavan. Adunarea s'a ținut în sala expoziției. E ora șase și jumătate. Luna plină luminează galeria exterioară unde stau doamnele, toată lumea se așează, și în atitudine de rugă, ne așezăm și noi alături de poet. Ni s'a atârnat de gât, conform obiceiului, ghirlande ghirlande din flori atât de parfumate că abia poți suporta parfumul „dulce” amețitor. Un student ne citește o cuvântare gentilă. Dar în timpul răspunsului lui S. și a delicioasei improvizării a poetului, eu mă gândesc numai la clipa când mă voi putea ridică. Ne-am împoiat pe o noapte strălucitoare de lumina lunii; era o splendoare pe care n'aș putea s'o descriu.

La serbarea de a doua zi dată în cinstea lunii pline am întâlnit pe europeanul care trăiește aici. E un evreu polonez sau lituanian, chimist elev a universităților germane și al institutului Pasteur. A colindat lumea, America, Europa, India l'a reținut. A petrecut șase luni în Himalaya trăind ca un Jogi (ascet) și în sfârșit a sosit aci, unde predă chimia copiilor. Peste pantalon lasă să-i atârne cămașa kaki; când va pleca, dacă va mai pleca, va vâri cămașa înăuntru și e gata de drum pentru Vilna.

Tagore a venit să cineză cu noi; am flecărit mult și l-am ascultat vorbind. Ne-a vorbit de cei doi profesori englezi ai săi, de englezii pe care i-a cucerit India: India, sau indianul acesta? Și trece iar la chestiunea națională: aminteste groaznică poveste dela Amvistar când o englezoaică e maltrată în

stradă și de represiunea care a urmat în urma căreia i trimis guvernatorului Indiei „Knighthood”-ul său. Vocca îi tremură și ochii săi strălucesc la amintirea evenimentelor pe care fără în-doială le desaproabă Anglia însăși.

RABINDRANATH TAGORE

În ziua de 16, am avut o mică recepție a mea, personală. Doamnele au sunat un cerc: „Alapini-la-caseuse”. Mi-au cerut să le vorbesc despre opera femeii în timpul războiului. Am bălbăit în biata mea englezească timp de vreo zece minute, ne-au împodobit cu gherlande și a urmat o tăcere adâncă. Timiditatea acestor femei e de necrezut, totuși multe dintre ele n'au fost totdeauna „purdah”; n'au trăit după perdeaua simbolică ce ascunde privirilor viața atâtor femei din India. Dar chiar dela cele mai instruite, nu se poate scoate decât monosilabe, zâmbete și acestea cu ochii în jos. Sper ca să le îmbălnzesc și franceza mă va ajuta, această franceză care la sosirea noastră și a lăzilor cu cărți trimise de asociația indienilor din Paris, prin „Amicii orientului” au făcut-o să devină la modă. Am un elev mai mult, și cursurile lui Morris sunt frecventate tot mai mult: Cu acest amabil Morris ne vedem în fiecare seară, trebuie să citim pe tot Moliere, cunoaște criticii Faguet, Saint-Beuve, și tot ce apare în „Les Annales”; pe toți îi înglobează în aceeași respectuoasă admirație, dar n'a citit nici un text. Săracul de el; n'are cărți și e teribil de rău informat. Este de asemenea extraordinar de pudic și singură amintirea anumitor cuvinte, anumite opere îl fac să roșească până în vârful urechilor. Cum vom citi pe Sgnarelle?

17 NOEMBRIE. — Prințul de Galles debarcă la Bombay și prețiosul meu Josif se întoarce dela bazar amărit de tot. Boicotul (hartal) a fost atât de bine respectat că nu vom avea nici fructe, nici legume și nu se vor da cărbuni decât mâine. Ordinul lansat de Gandhi a fost ascultat, toate prăvăliile, birourile și școlile din India au fost închise. Vor urma desordine? Va fi posibil să menți într-o neocooperare o lume de trei sute douăzeci de milioane de oameni? Programul corespunde totuși mentali-

care sunt cu totul altceva decât plăcerea estetică, element pur, indivizibil al conștiinței.

Spaima, tristețea, curiozitatea sensualitate etc. sunt și azi elementele „emoției” estetice care singură, într'o lucrare literară, pot da celor mai mulți dintre cititori ideea că au gustat o adevărată operă de artă. Bucuria pură, eliberată de orice urmă de element efectiv sau cinestezic, de orice amestec al plăcerilor proprii diferitelor noastre antestine: bucuria provocată de altă priveliște a lumii înnoită de o personalitate originală creatoare, prin farmecul propriu al autenticității ei — e o stare de suflet destul de rară și — să nu fim ipocriți! — destul de greu de atins.

De foarte adeseori cititorul cel mai exersat și cel mai sever cu sine în privința distrucției valorilor, simte că are de luptat cu forțe efective sau cerebrale formidabile — unele de natură organică foarte veche, altele de natură educativ-socială tiranică — pentru a desfășura de minciuni și a lăsa sufletului său pururi înșelat, bucuria estetică pură, element simplu și indestructibil fie și câteva clipe.

Cel care a putut ajunge, eliberat de

„emoția” estetică, la aceste câteva clipe de plăcere estetică pură a intrat într'un nou veac!...

Oamenii primitivi — înainte de tirania clanului — și copiii — înainte de apariția pubertății — s'au bucurat în plină voe de plăcerile acestei lumi estetice. Omul de azi, însă supus legilor clanului de mii și mii de ani, nu are de luptat, cum s'ar crede cu elemente străine, care năvălesc asupra plăcerii estetice pure, alterând-o, ci are de luptat cu însăși această „emoție” estetică ea care apare aproape totdeauna în stare impură, minereu și jangă sufletească din care trebuie să extragă abea bucuria estetică originală.

Un cititor atent asupra sa însuși ar putea astfel cerceta și însemna conținutul „emoției” estetice, dela curiozitatea elementară, la plăcerile organice de diferite grade, până la cvinta-esență a bucuriei estetice pure.

Și oare — asemenea umora din elementele cele mai subtile ale naturii — această pură plăcere estetică nu se alterează, câteva clipe numai după ce am gustat-o?

E ceciacă vom vedea mai departe.

F. ADERCA

tații și obiceiurilor poporului celui mai blând de pe pământ.

S'a ținut azi primul său curs, în același loc în care ne-a primit întregul Santiniketian la sosirea noastră, la umbra manghierilor. Așezați jos pe un covor, cu picioarele încrucișate, patruzeci și doi de auditori dintre care un călugăr budist din Ceylan, cu frumoasa sa rasă galbenă lăsând umărul drept descoperit (eh! să nu ne înșelăm în privința aceasta; în Birmania s'au bătut pentru asta; dogma însăși e interesată. Patru doamne s'au așezat jos în același chip, înapoi, ceva mai la o parte, precum se cuvine. Tagore, pe o bancă joasă, ia note; va rezuma după aceea în limba bengaleză, lecția le-o ține acest domn, venit de la Paris în același scop.

Englezeasca domnului nu e prea grozăvie, nici prea frumoasă dar e urmărit cu atenție. Tabloul nu poate fi uitat. E intențiat unei serii de cursuri asupra „Raporturilor Indiei cu țările străine”. Pentru ziua de Duminică, o serie specială asupra literaturii budiste, pentru studenții care vor veni dela Calcutta. Câțiva studenți i-au și cerut direcție, întrebându-l pentru studiu.

18 NOEMBRIE. — Ziua începe prin vizita unor prieteni tineri pe care i-au atras farmecul nostru personal și bunboanele pe care le mai avem; nu mai sunt multe — tânărul Nittu și sora sa Euri (bătrâna) nepoții poetului, și alt tânăr de zece ani, care nu știe decât bengaleza, cu frătorul lui de patru luni. Care e numele capitalistului? N'are încă nici unul, nu i se va da decât după ceremonia primului orez.

După curs, am fost până la un mic sat santal vecin. S'a scris mult asupra acestei populații santal coborătoare din cei mai vechi ocupanți ai Indiei. Și-au păstrat obiceiurile, limba, moravurile și religia, foarte deosebite. Lucrători excelenți, dar incapabili să țină o socoteală, trebuiesc plătiți în fiecare seară a unei zi de lucru altfel nu se mai întorc foarte veseli, foarte artistic se întorc în grupuri în satele lor de curățenie exemplară, în mijlocul lor unul cântă dintr'un fluier de trestie, te crezi întors în primele timpuri ale omenirii.

Plimbarea aici nu poate să fie prea lungă, de îndată ce soarele se ridică, e învingător căldura începe. Nu ieșim niciodată înainte de ora patru; drumurile de o culoare roșcată, brăzdate de făgașuri adânci lăsate de roțile căruților cu bivoli, nu sunt prea numeroase, iar noi urmăm urmele lor, care se pierd și ne duc la albiile de râuri scate, care trebuie să se umplu cu apă în anotimpul ploilor sau mergem prin ierburii înalte cu vârfuri atât de ascuțite ca să înfig în vestiminte și în ciorapi, că trebuie să te oprești la fiecare clipă ca să te cureți. La înapoiere am găsit acasă pe elevul meu, pe S. călugărul din Ceylan și un alt călugăr încă novice, în frumoasele lor rase galbene. Poetul, care cînează cu noi vestește apropiata sosire a unei fete tinere, o evreică din Galiția, pe care el a cunoscut-o în Europa. Foarte inteligentă și instruită, ea i-a cerut să vină la Santiniketian ca să predea istoria artei: Este în același timp filozofă, autoare și dansatoare. A dansat ca să-i arate talentul și Tagore, ca să ne facă să apreciem caracterul acestei performante, schițează mișcări cu bustul și brațele, dă ochii peste cap și își leagă capul: acest indian, are „le sense of humour” și mijloacele de a-l exprima. Am râs mult.

22 NOEMBRIE. — După amiază la sfârșitul lecției pe S. îl așteptau doi studenți; sub veranda noastră încântătoare, mă aștepta o ființă mică pe dean-

tregul acoperită de văluri cu tălpile și unghiile picioarelor vopsite cu roșu deschis, cu semnul roșu al căsătoriei bine marcat pe frunte cu inele de aur și coliere strălucitoare pe pielea sa mată. Era soția unui profesor d. Mazundar, care a studiat trei ani în America. La înapoieră, i se oferă un post bun la universitatea din Calcutta, dar farmecele Santiniketianului și acelea, irezistibile ale poetului au fost mai tari, s'a instalat aici, agronom, a construit, în mod foarte primitiv, staule și procură lapte la școli, și ghee, un produs alb cum e crema, destul de consistent, care este untul indigen; deasemenea el învață pe copii englezește. Și gentila d-nă Mazundar venea să-și ia rămas bun dela mine înainte de a pleca cu cei doi copii ai săi la Calcutta la mama sa, unde trebuie să petreacă câteva zile. Nu e încă vremea să se dea vreun nume copilului; trebuie să împlinească șapte luni; astrologul va fi chemat, va cerceta horoscopul fixat cu grijă în ziua nașterii copilului și el va alege, va fixa ziua și ora favorabilă primului orez, ceremonia complicată, în cursul căreia se pune pe limba copilului un bob de orez prima înfrățire cu natura.

După aceea urmă vizita lui Kshito Mahm Sen, una din cele mai puternice personalități ale universului nostru; a străbătut India în toate direcțiile, culegând cântecele populare, legendele, un imens folklor... Aparținând castei medicilor, știe arta de a lecui oamenii și se stabilise într'un loc când Tagore îi scrisese cerându-i să vină la el: Nu sunt un om atât de mare ca să vin la d-ta, răspunse el; o nouă scrisoare a poetului: Tocmai de un mic am nevoie, și Kshiti Babou, învins, a venit să se stabilească la schit. Puterea de atracție, de persuasiune, magnetismul acestui om sunt în adevăr de necrezut. În acest loc de retragere intelectuală atât de plin de farmec, un fel de Port-Royal zămbitor, indulgent și fericit, mă gândesc la câțiva prieteni, bărbați și femei cari ar aprecia această viață simplă, goală, liberată de grija aparențelor, a nevoilor cari apasă atât de greu asupra noastră, de dorința și uneori de nevoia de a imita, de a egala pe vecin; cât de mult le-ar plăcea liniștea acestei sihăstrie!

Miercuri 23 la ora șapte, s'a oficiat un serviciu religios la templu, o monstroasă construcție în fier și sticlă, a cărei responsabilitate e pusă pe socoteala unei rude îndepărtate. Nimic nu e complicat în această ceremonie, în interior, întreaga școală, profesori, studenți elevi, e grupată în jurul poetului; afară, pe trepte, femeile, fetițele. S'a citit din Upanishade și s'au făcut comentarii în limba bengaleză; a durat în totul trei sferturi de oră și s'a sfârșit!

Mă deștept, a doua zi, rău dispusă, Mă întind pe o canapea sub verandă, deschisă în spr-vest, toată dimineața e foarte răcoroasă; acolo stau până la amiază primind pe elevi, citind, scriind. Dar pe măsură ce soarele ridicându-se, mărește strălucirea cerului, indispoziția mea se mărește; nu mai e nici o îndoială, lumina îmi face rău; și totuși cât de albă plăcută și fină e dimineața! Va trebui oare să renunț la această minune? Va trebui să port ochelari negri atât de oribili? După amiază primesc seria amatorilor de limba franceză: sunt șase care mă caută și aș dori să vă pot descrie scena: se așează pe vine în jurul meu pe un covor frumos; numai grăsul și deliciosul Dinu Babou se așează pe un scaunel și timp de o oră veselie lui Molière triumfă. Seara, bhikkhu-ul, călugărul budist și novicele însoții de un tânăr senegalez, vin să se intereseze de

Cal de pripas

Cal de pripas al nimănui
Luat de primul trecător,
Cal de pripas al tuturor
O zi a ta pe lume nu-i —

Poveri la deal, la coboriș
Tet cu poveri, chin și bătăi
Și peste dealuri, peste văi
Tăcut, porți blând cu pașii tăi
Durerele târșis.

Ce e al tău d'n tot ze porți?
Doar visul poate, de-l mai ai...
— Și stai răbdând legat la porți,
Îți știi prietenii toți morți
Și să-ți plângi o clipă n'ai —

Vezi lumea cum? Drum nesfârșit...
La vale greu, greu la suit,
De-l faci pe icrni, de-l faci pe veri
In spate duci numai poveri...
Nici bucurii, nici mângâieri.
De mergi galop, ori mergi în pas,
Tu n'ai nici mâine, n'ai nici ieri,
Nici milă n'ai, cal de pripas.

EUGEN VICTOR

sănătatea mea, întrebă foarte politicoș.. dacă am luat vreun medicament? Le arăt neîncurcarea mea în medicamente... Dar, rugăciunea nu e binefăcătoare mă întreba? Oh, desigur. Ei desfac atunci vârfurile ghemului meu de ață, îl răsucesc, bhikkhu-ul ține un capăt, eu apuc pe celalt novicele ține de mijloc (fără îndoială pentru că, fără să mă atingă, să se stabilască legătura) și lunga litanie budistă, psalmodiată de vocile lor pioase, începe să se depeze. La sfârșitul rugăciunii, mărturisii că mă simt mult mai bine. Străseră ghemul îmi ziseră să-l pun noaptea sub căpățâi, și că a doua zi vor reîncepe. Dar când sosiră, complet vindecată citeam cu geograful meu. E sigur că au putut povesti o întâmplare frumoasă la întrunirea budistă din Calcutta, la care se duceau.

A doua zi, prânzeam când sunt scoși afară de sunetul unor flaute și tobe... Un întreg sat santal, se muta cu muzica în frunte într-o lungă procesiune în sir indian de bărbați și femei care își duceau obiectele casnice pe cap: legături, coșuri, scoarțe, și inevitabilă oală de aaramă, obiect aproape ritual pe care îl posedă chiar și cei mai săraci. Pleacă astfel, într-o bună zi sub cel mai neînsemnat pretext, pentru lucrul care li se oferă departe, din cauza guvernului sau proprietarilor care reclamă taxe, sau din cauza vreunui bolnav care îi face să se teamă de vre-o molimă. Se fixează numai atunci când au găsit pământuri necultivate. Pentru colibele lor, strâng în câteva zile pământul și stuful necesar și iată din nou ridicat și bine apărat de bambusi deși unul din aceste sate santal a căror minunată curățenie uimește chiar și pe indieni!

trad. de N. RADU

ARDEALUL ȘI PROBLEMELE CULTURALE

Apusul unei epoci de glorie

În articolul precedent am adus mărturie din partea ungurească, că maghiarimea, care trăia înainte de război în vechiul Regat, nu numai că nu era persecutată politic, dar se simțea foarte bine aci și trăia la largul său.

Astăzi, putem aduce o mărturie tot atât de prețioasă pentru spiritul de indulgență politică a poporului român și din partea germanilor. Cunoscutul om politic și exponentul politicii naționaliste săsești din Ardeal, **Lutz Korodi**, care a fost câțva timp secretar general în resortul minorităților atât la Consiliul Dirigent, cât și sub regimurile d-lor Averescu și Brătianu a publicat de curând un articol sub titlul: „Contactul cultural româno-german“.

În acest articol se spune între altele: „Din fire românul e indulgent în chestiuni naționale față de alte popoare și e accesibil culturilor străine. Aceasta ne-o mărturisesc germanii din București cari aveau, înainte de-a intra România în război împotriva Puterilor Centrale, cea mai mare școală dintre toate școlile germane din străinătate. Școala aceasta era pusă sub protecția Germaniei și a Austriei. După război ea a fost salvată prin faptul că a fost trecută la biserica evanghelică a sașilor din Ardeal și în modul acesta a primit caracterul unei școli indigene. Mulți ani de-arândul au funcționat la această școală și puteri didactice din Germania“.

Mărturisirea aceasta e cu atât mai prețioasă cu cât ea vine de la un om care a fost alungat din țară în mod brutal și fără nici un motiv legal sau cel puțin moral, și vine după ce minoritatea germană din România a întâmpinat tocmai pe teren școlar cele mai multe și mai mari nemulțumiri. Prin ea se dovedește, că în vechiul regat român domnea o desăvârșită toleranță politică față de toate popoarele care locuiau în această țară binecuvântată de Dumnezeu.

În fața acestor două mărturii, cari ne arată, că politica de stat a României a

fost de-o largă indulgență și înțelegere față de națiunile străine, locuitoare pe teritoriul său, și în deosebi față de maghiari și germani, căutăm în zadar o explicațiune pentru politica ce-o făceau guvernele din Viena și Budapesta în privința poporului român. Atitudinea guvernelor române era dictată, afară de legea firei indulgente a românului, și de o bineînțeleasă concepție politică. La București se credea, că un tratament cinstit al celor două națiuni, care aveau o strânsă legătură cu fosta monarhie austro-ungară, va avea ecoul convenit la Viena și la Budapesta și prin urmare poporul român din Bucovina și din Ardeal se va împărtași de un tratament egal.

Presupunerea aceasta era însă iluzorie, fiindcă guvernării dela Viena și Budapesta nu țineau seamă nici de drepturile istorice ale poporului român și nici de interesele adevărate ale celor două state, cari formau monarhia. Guvernele ungare inauguraseră politica de desnaționalizare a națiunilor din Ungaria și camarila dela curtea Habsburgilor din Viena aproba în mod tacit această politică.

Obiectivele acestor persecuțiuni erau, precum am arătat și în articolul precedent, presa naționalistă și școala confesională.

Școala noastră era apărată de către organele bisericesti conducătoare ale celor două confesiuni românești din Ardeal, susținute cu toată energia și hotărârea de-a face sacrificii materiale de întreg poporul român. Cu mari greutate școala românească a putut fi salvată de complectă etatizare, ceace ar fi însemnat maghiarizarea ei, la care se ținea în Budapesta. Solidaritatea dintre biserică și popor a fost elementul salvator al școlii române din Ardeal.

Această solidaritate a lipsit însă în viața politică și slăbiciunea aceasta ne-a făcut mult rău. Am văzut în articolele anterioare, cum s'au desbinat mai întâi tribuniștii pentru neînțelegeri perso-

nale, iar mai târziu s'a făcut o ruptură generală în tot poporul ardelean pe chestia pasivității și activității. Mai mult s'a resimțit efectul acestor neînțelegeri în situația presei.

Clasa intelectualilor din Ardeal era la acea epocă încă prea redusă ca număr ca să poată susținea mai multe ziare. Cititorii se împărțeau și administrațiile ziarului luptau cu mari greutate.

Și în privința materială cumpăna se inclina tot mai mult în defavoarea „Tribunei“ din Sibiu. Aci s'a răzburat amar lipsa de prevedere și de inițiativă a conducătorilor „Institutului tipografic“, care edita „Tribuna“. Acest institut fusese proiectat ca societate anonimă cu capital de 100.000 cor, și cu scopul de-a înființa o tipografie, care prin lucrări comerciale și editură ar fi putut asigura cel puțin în parte mijloacele necesare pentru editarea ziarului. Dar lin acest capital s'a vărsat însă numai o parte neînsemnată, astfel că nu s'a putut instala o tipografie corespunzătoare scopului inițial. Lucrul s'a făcut numai de iumătate și din pricina aceasta treburile au mers prost. În schimb însă cei dela Arad își organizaseră o tipografie modernă, care le-a dat posibilitatea de existență în condițiuni convenabile.

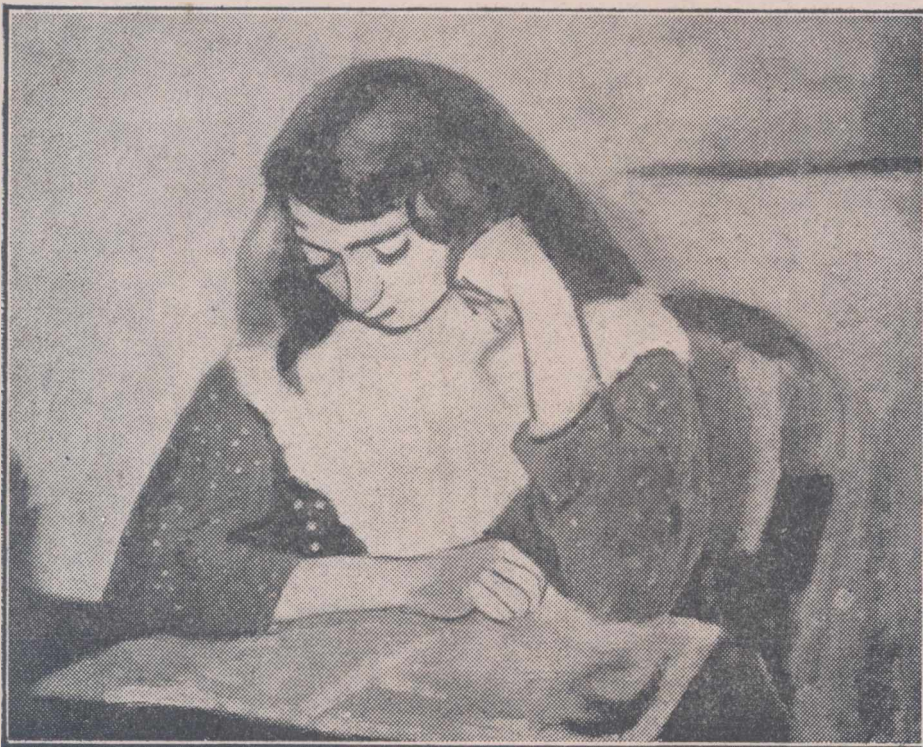
Fără capitalul necesar, fără o tipografie corespunzătoare și într-o atmosferă de desinteresare din partea publicului care devenea tot mai pronunțată, „Tribuna“ și „Foia Poporului“, organele de publicitate ale partidului național, începură la 1 Ianuarie 1901 sub direcția regretatului Silvestru Moldovan.

Noul director avea frumoase calități de publicist, dar nu era potrivit pentru postul ce i se încredințase. Mai avea pe de-asupra și mulți adversari chiar în cercurile conducătoare din Sibiu și astfel în situația lui nu putea să aibă nici prestigiul, nici autoritatea necesare unui post de conducător politic. A fost pus acolo din necesitate fiindcă gazetarii ardeleni erau foarte puțini la număr, dar nici această necesitate nu era cel puțin sinceră și cu bună credință.

Pe atunci fostul președinte al partidului național, dr. Ioan Rațiu, trăia în Sibiu și mergea zilnic la redacție între ceasurile 10—11 dim. Venerabilul președinte nu prea avea însă fericierea să vadă pe directorul ziarului care venea de obicei mai târziu și astfel nu putea să influențeze zi de zi mersul treburilor redactionale. Lucrul acesta nu s'ar fi avut, poate, o importanță deosebită, dacă n'ar fi fost altceva, care să viziteze regulat redacția. Acest altceva, care era preot și n'avea nici o legătură cu presa, nu putea să înțeleagă că într-o redacție nu se lucrează ca într-un birou de bancă. Linsit de această înțelegere cinstitul părinte pleca totdeauna „scandalizat“ și se ducea de-a dreptul la președinte „spre a-i raporta cele văzute“. Acest nefast serviciu de spionaj i-a făcut veneratului președinte multe zile rele, fiindcă îl indispucea fără ca să aibă posibilitatea de-a îndrepta situația care era, la dreptul vorbind, nenorocită.

Silvestru Moldovan, care știa lucrul acesta, era scârbit de ceace se petrecea la spatele său și împotriva sa. Împrejurarea aceasta a contribuit de sigur mult la hotărârea comitetului de direcție de-a sista ziarul.

Procurorii unguri își ajușeră scopul. Într'un singur proces s'a dat o pedeansă în bani de 11.000 cor., ceace însemna o mie de coroane mai mult decât făcea garanția pe care erau obligate ziarele politice s'o depună conform legii ungherești de presă. Fondurile care alinașeră până atunci ziarul, au fost rău

HENRI MATISSE: PORTRETUL MARGARETEI

CARNET FANTEZIST

Claude Farrere

„Le dernier Dieu¹⁾ mi-a reamintit dintr'odată că sus de tot, lângă acoperișul unei imense clădiri cenușii, o clădire oarecare, de pe unul din bulevardele centrale ale Bucureștilor, sus de tot pentru a fi mai aproape de albastrul cerului ce-i vorbește de albastrul mărilor pe cari le cutreera altădată, într'un apartament cu perdele grele în umbra căroră dorm minunate și evocatoare frânturi de Orient, sfârșește de a îmbătrâni un om...

„Un om pe care nu l-am cunoscut niciodată pentru că... o teamă nemărturisită m'a împedecat s'o voesc: teama de a perde pentru todeauna minunata senzație ce-ți procură lucrurile cari datorită unei stranii împletituri de strălucitoare aparență, au darul de a-ți aprinde dintr'odată imaginația.

Înalt, de o eleganță sobră, ce imprima o distincție particulară uniforme cu mersul puțin ezitant particular marinarilor, mers ce nu-i lua nimic din aerul aristocratic puțin „hautain“ chiar, această înfățișare ce ar fi implicat o distanță răceală, era echilibrată de cea mai perfectă și sinceră politețe isvorând dintr'o delicatețe sufletească înăscută pe care o trădau ochii mari puțin visători, ce luminau chipul său voluntar, prins de aerul tare al largului.

L'am întâlnit rare ori dar întotdeauna în fața lui am avut aceeași impresie nedefinită, bizară, pe care o ai când frolezi un om a cărui viață este o înlănțuire de frânturi de romane ce n'au fost scrise niciodată. Și întotdeauna ceva neînțeles mă îndemna să-l asemăn cu acela ce mi se părea incomparabil: cu autorul „Civilizațiilor“.

Dar nu aceasta m'a făcut să-mi reamintesc de acest om, citind „Le dernier Dieu“.

Altceva...

Când l'am văzut întâia oară, se'ntor-

1) Ernest Flamarion edit.

cea dintr'o călătorie lungă, dintr'una din acele „croisiere“ cari te așează în marginea vieții ce privity din depărtare, recapătă un farmec nebănuț.

Era în plină maturitate și forță având în figură ceva din bucuria de a se simți din nou trăind, de a fi reintrat în viața asupra căreia depărtarea îi mai crease o iluzie. Iluzie de scurtă durată, căci după câteva luni l-am revăzut în clipa în care pornea din nou. Mi s'a părut — dar am crezut că a fost numai o părere — că s'au zorit câteva fire albe pe tâmpile. Un an mai târziu nu mai putea fi îndoială... părul cenușiu trăsăturile obosite. Dar era tot el: aceeași eleganță, aceeași privire visătoare în ciuda surăsului prea ironic, aceeași vervă.

Au trecut câțiva ani.

În balconul dela Automobil-Club, în seara concursului, cineva la spatele meu i-a pronunțat numele. M'am întors brusc și am rămas nedumerit.

Să fie oare lumina crudă a farului ce priveghea automobilele numerotate cari așteptau în piața Palatului, sub lumina aceea ce nu erta nimic sta un bătrân oarecare, în care încercam zadarnic să recunosc ceva din omul de altădată. Banal în atitudine, banal în gesturi, banal în conversație, preocupat par'că de o continuă grijă de a fi „à la page“... toate au fost o simplă părere, dar mi s'a părut că și fracul tindea să parodieze costul mexican.

Unde era eleganța, verva strălucitoare de altă dată? Să fie oare cu puțință? Nimic, nimic?

Ba da!

Automobilele începuseră să plece, unul câte unul. În balconul devenit neîncăpător, afluența era de nesuferit. Fără să atragă atenția nimănui s'a eschivat. Am coborât încet în urma lui scările, împins de o curiozitate ciudată.

Fracul odată ascuns sub impermeabil, și pragul clubului trecut, a pornit pe calea Victoriei în spre Finanțe. Bura, Cu-

rioșii începuseră să se risipească. S'a oprit în fața unei vitrine, răsămându-se de bara de metal. Cu gesturi ce spuneau că gândul e străin de el, a aprins încet o țigare. Și automobilele treceau, unul după altul la interval de câteva minute, treceau vertiginos; o clipă întrezărea siluete înfășurate în matală chipuri în cari ghiceai înfrigurarea plecărei, valize și bidoane, reflexuri lunecând pe luciul caroseriei și totul se perdea în depărtarea drumului pe care noaptea și ploaia îl făcea să apară plin de neprevăzut și de pericole.

Mi-am reîntors privirea un moment distrată, spre bătrânul marinar. Am tresărit: o subită transformare se operase în el, părea că reînvie. Silueta se îndreptase, ochii erau strălucitori, chipul voluntar ca altădată. M'am așteptat atunci — în mod absurd — să-l văd dintr'odată oprind pe unii din cei căroră le făcea cu mâna un semn de încurajare și așa cum se găsea să pornească cu ei în noapte.

Dar nu.

În urma ultimului automobil, a rămas vreme, nemișcat cu privirea așintită în întuneric. Țigara se consuma singură între degetele înmănușate. Din când în când rotocoale de scrum cădeau pe mantaua udă pornind în șiroae cenușii. Ploaia se'ntețise aburind strada pustie și lucie dealungul căreia se reflectau melancolice becurile de gaz.

„La dernière Deesse“ lăsa impresia nehotărâtă încă, a primului fir argintiu.

„La hommes nouveaux“ nu mai îngăduia nici o îndoială: părul cărunt, trăsăturile obosite. Dar era tot el, incomparabilul, omul care a scris „Civilizații“ și „Bătălia“. Aceiași eleganță, aceeași vervă. „Le dernier Dieu“ nimic, nimic.

Să fie oare cu puțință? Am încercat zadarnic dealungul celor 300 de pagini să găsesc ceva din tot ceea ce a fost Farrere.

Claud Farrere!

Dar numele acesta reprezintă o întreagă epocă, epocă care s'a sfârșit iremediabil odată cu războiul și de care acei ce au trăit-o desigur nici nu și-au dat seama; reprezintă o sinteză, sinteză datorită în parte întâmplării care a voit ca francez după tată și italian după mamă coborând din ultimii dogi ai Genuei să numească toate calitățile esențiale și caracteristice celor două popoare. Inteligența pătrunzătoare și mobilă, eleganța și delicatețe sufletească, cavalerism dus la exagerare spirit, vervă, împletite pe un grăunte de spirit himeric și sensibilitate conținută, aceste calități formează o linje curbă închisă, înlanțuindu-se și decurgând unele dintr'altel pentru a compune acel ceva specific operei lui Farrere.

Datorită inteligenței pătrunzătoare, cu o logică foarte strânsă, raționa rece, perfect obiectiv, reducând lucrurile la semnificația lor primitivă la un schelet d'n jurul căruia doboră tot ce inutil societatea a găsit cu cale a adăuga sub chipul prejudecăților, deformând înfățișarea acelor lucruri. Delicateța și eleganța sufletească, îl ajută să știe să aleagă din dărâmături ceea ce merită să fie păstrat și adăugat la acel schelet.

Spiritul himeric și cavalerismul îl îndemna mereu să încerce a pulveriza în jurul său ceva din felul lui de a vedea și mai cu seamă de a înțelege, să trezească în cei ce-l citesc demnitatea personalității, demnitate ce constă în raționament obiectiv ce trece peste prejudecăți și peste instincte, (Les Civilisés) să îi facă să simtă tot minunatul eststice interioare a gesturilor și atitudinilor

administrare și o mare parte din ele rămăseseră--din greșală--împrin buzunarele unor politicieni, cari nici în acele vremuri n'au fost mai buni decât sunt astăzi. Garanția de 10.000 de coroane n'a mai putut fi pusă la loc și astfel „Tribuna“ a încetat să mai apară pe ziua de 16/29 Aprilie, 1903. Cuvântul de încheiere, scris de regretatul Ioan Scurtu, îl vom reproduce în numărul viitor, ca un document al vremurilor de grea cumpănă pentru noi.

De-odată cu anunțarea încetării apariției se anunța cititorilor că un nou organ al partidului național va apărea în curând. N'a mai apărut însă nimic fiindcă comitetul partidului național era atunci demoralizat prin faptul, că n'a știut să aprecieze după însemnătatea ei reală mișcarea activistă, ci s'a încăpățânat — acesta e termenul cel mai propriu și pentru alte atitudini ulterioare ale partidului — să continue o politică de pasivitate, condamnată de masele mari ale românilor din Ardealul de-atunci. Nu numai că n'a mai apărut n'cei un alt ziar, dar la lichidarea societății de editură comitetul partidului național n'a fost în stare să mențină măcar toaia săptămânală „Foaia

Poporului“, ci a vândut-o, spre rușinea neamului, unui sas, care fusese conducătorul tipografiei.

În modul acesta, puțin onorific, a sfârșit marea acțiune politico-culturală, inaugurată de vechii tribuniști cu Ioan Slavici în frunte. S'ar putea spune că moartea „Tribunei“ a însemnat și înmormântarea partidului național ca organizație formală. Locul lui a fost luat de „opinia publică“, care se formase în cursul ultimelor două decenii, și care se manifesta pe toate terenurile vieții, fără a fi dirijată de vre-un comitet ales a-nume. În locul „comitetului“ partidului național am putea spune că s'a impus „ideea“ națională ca indicatoare singură și sigură a drumurilor și scopurilor, spre care trebuia să meargă poporul român. Presa nu mai era a partidului național propriu zis ci ea servea numai cauzele care se cuprindeau în programul de odinioară al partidului, modificat după cerințele progresive ale vieții. Dar slăbiciunea cea mai mare a oficialității partidului național a fost totala lipsă de înțelegere a progresului în viață, mai cu seamă în privința culturală.

ION BĂILA

(„L'homme qui assassina“ și „Les petites alliées“) și să toarne puțin idealism și ironie ușoară, puțină eleganță interioară pentru ca raporturile dintre oameni să alunece mai ușor („Les hommes nouveaux“).

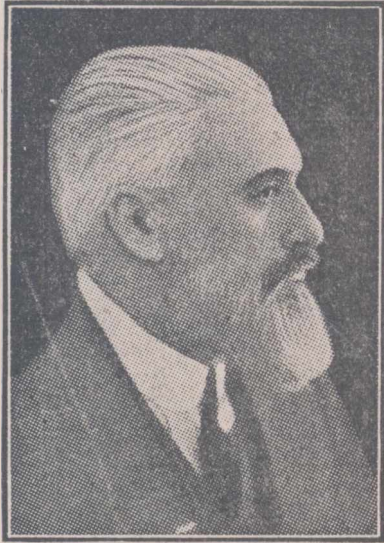
Cea mai bună cale, nu pentru a ajunge, dar cel puțin pentru a se apropia cât mai mult de această trată era romanul genul poate cel mai greu de literatură, deși aparențele ar spune contrariul.

Și Claude Farrère a fost un maestru al romanului.

El și-a dat seamă că romanul poate fi excelența tribună cu o singură condiție: să nu se simtă aceasta.

Nu tirade și nici imaginea unei vicți în care evenimentele se succed arbitrar pentru a da mereu dreptate autorului. Totul trebuie să decurgă conform logicii celei mai evidente a sentimentelor pentru a da cât mai mult iluzia realității. Și aceste sentimente nu autorul trebuie să le arate. Viața interioară a personajilor trebuie să se desprindă pe nesimțite din viața exterioară.

Claude Farrère niciodată nu intervine direct.

CLAUDE FARRÈRE

„Nu trebuie — mărturisea el odată lui André Lang — să-mi spui că personajul X simte într'un fel sau altul, să-mi impui să cred că are un anumit caracter. Cum vrei să te cred? Fă-mă să mă conving după atitudinile sale în situații caracteristice cari să mă poată convinge“.

Autorul trebuie să se ocupe cât mai mult în cursul romanului pentru ca cititorul să uite de existența lui, care poate avea influență asupra mersului evenimentelor.

Uneori însă luat de șivoiul propriei sale pasiuni târât de revolta pe care i-o inspiră unele hipocrizii circulând nesătânjenite de nimeni sub sordidul domino al imoralei morale curente, Claude Farrère uita de aceste principii și — dar aceasta se întâmplă rar — apărea direct în tirade energice. Dar și atunci eșirile acestea erau îmbrăcate în atât de elegantă ironie, erau contopite în atmosfera de aristocratică intelectualitate a romanului încât tribuna ce o clipă se întredesca în dosul lor nu rupea întru nimic perfectă armonie a ansamblului.

Claude Farrère a fost un maestru al romantismului.

A fost...

Nimic din toate acestea în „Le dernier Dieu“.

LA TEATRUL NAȚIONAL: Glafira de Victor Eftimiu

Mi-ar fi părut rău, dacă direcția nouă a teatrului Național n'ar fi reprezentat pe „Glafira“. Prima hotărâre a comitetului de lectură a fost biruită de considerația, că nu se poate respinge piesa, înfățișată de un autor consacrat la rampa și la casa teatrului Național, căreia i-a adus bogate încasări. Și considerația aceasta în funcție de casa de bilete a fost desigur un temeinic foarte serios, căci direcția teatrului Național a trimis Marți (7 XII) la ziare, o notiță, în care spunea că la prima reprezentație a „Glafirei“, s'au vândut bilete de 29.000 lei.

Prin urmare, publicul apreciază piesele d-lui Victor Eftimiu, chiar dacă în comitetul de lectură s'au trudit a' lunări de voturi de respingerea pieselor. Publicul vrea numele d-lui Victor Eftimiu. Ii plac principal lucrările dramatice ale acestui autor.

Și sensibil, cum e publicul la compasiunea nedreptăților se manifestă mai dărz solidar, față de acela, sau aceia, contra cărora a auzit că s'au urzit nedreptăți. Poate că la acestea ar fi să se adauge un motiv de apreciere inițială a piesei d-lui Victor Eftimiu.

Piesa nouă a d-sale e tragedie. Și publicului actual, îi convin acum tragediile la teatru. Se întâmplă așa de dese și așa de grave lucruri în viața de toate zilele, încât brutalitățile au devenit comune. A rămas doar teatrul — apropiat de public — să mai emoționeze, să mai procure stări de duioșie, să mai înfioare. Și ce gen teatral vreți să înfioare mai intens, ca o tragedie?

Gladomir e un căpitan viteaz din armata regelui Simeon Cocoșatul. În luptele cu tătarii, Gladomir conducător al oștirilor aliate (ale lui Simeon Alexandru cel drept și Marco Crai) a biruit. Biruința lui e sârbătorită. Alexan cel drept și Marco Crai îi dăruiesc drept recunoștință onoruri și bogății.

Dar regele Simeon Cocoșatul, rău, pă-

Un subiect banal... ori ce subiect este astăzi banal dar totul este maniera de a-l trata și această manieră e atât de oarecare, ștearsă, fără culoare fără caracter, uneori dezolant de vulgară, coborând până la tonul romanului foileton. Am avut impresia că întocmai ca marinarul ce adaptase costumele mexican pentru a fi în ritmul vremii, Claude Farrère aruncă tot ce îi era caracteristic pentru a adapta maniera modernă în care e firesc să fie stângaci ridicol chiar. Lucru aproape de necrezut dar este precis că în „Le dernier Dieu“ găsești influențe străine, din generația tânără. Foarte mult, neînchipuiți de mult Dekobra, ceva mai puțin Paul Morand (în special plecarea din Moravia la Viena) uneori Edmond Jaloux și chiar ceva Carco (episoadele cu Laurelle). Un conglomerat palid și heteroclit.

țimaș și fățarnic, nu poate suferi gloria căpitanului său. Gloria acestuia îl întunecă pe el și acoperă existența militară a fiului său menț să fie moștenitorul tronului, Don Loredan. Atunci Simeon Cocoșatul hotărăște prăpădirea lui Gladomir. Iși spune dorul, părintelui Gligore și acesta inițiază pe un călugăr să fie călău. Călugărașul execută poruncile. Omoară voios pe Gladomir și pe 2 copii ai acestuia. Glafira, soția lui Gladomir e disperată. Află cine-i criminalul adevărat și-i jură răzbunare. Glafira rămâne la palatul lui Simeon Cocoșatul. Se poartă așa fel, ca să inspire dragoste și lui don Loredan și lui Ingomar — unul dintre dușmanii soțului său. Înlanțuște cu pasiunea amoroasă până într'atăta pe don Loredan, încât îl determină să ucidă și pe Ingomar și să-și omoare și pe tatăl rege, Simeon. Glafira se simte răzbutată și se omoară.

Aceasta-i tragedia „Glafira“. E scrisă în versuri, nu totdeauna egale și nu toate cu tinută pur literară. În această privință, înlesnirea versificării d-lui Victor Eftimiu adesea îi e dăunătoare.

Are însă unele monologuri, într'adevăr remarcabile, prin amploarea elocvenței mai ales.

*

Piesa a fost pusă în scenă de autor însuși, care a dovedit încă odată ce priceput director de scenă e și cât de bine știe să armonizeze decorul cu piesa ca să dea efectul spectaculos al împlirii scenii totdeauna, al complinirii cu cerce în limbajul obișnuit se zice că „ia ochii“.

D. Victor Eftimiu e poate cel mai meșter dintre autorii dramatici în a-și înfășura lucrările în cecece birue mulțimea și făurește succese, — în partea spectaculoasă. Este evident acesta un merit personal. Spectacolul dă o iluzie de grandoare, provoacă o emoție amplă dincolo de realitățile sbuciumate ale personajilor de pe scenă, care rămân ori roabe ale unei fatalități (numescă-se acesastă fatalitate uneori voința autorului) ori victime ale unei împătămiri pe care n'ai de ce să ți le mai explici, fiindcă autorul le arată natural legate de unele degenerări fiziologice.

Așa de pildă e Simeon Cocoșatul. Simți, că trebuie să fie rău, invidios, laș, meschin, fiindcă-i cocoșat. Așa călugărașul călău, grimat ca să apară o simisiră stărpitură.

Da, sunt și pasagii bune dar... nu e Claude Farrère.

De altfel nici nu e genul lui. Farrère a fost primul rând o inteligență. Ceeace avea de interesant erau ideile și forma elegantă învăluită într'o discretă sensibilitate care oferea aceste idei. Or „Le dernier Dieu“ este un studiu psihologic amestecat cu o acțiune când simplă, când complicată, ce lasă o penibilă impresie de ceva desechilibrat, șovăitor, de o cramponare inutilă în speranța unei reînnoiri.

„Le dernier Dieu“ este ca una din nesfârșitele chipuri banale și anonime pe cari le întâlnești pe stradă și pe cari le ai uitat în clipa în care au dispărut din cercul privirii.

Claude Farrère a îmbătrânit...

P. IGIROȘIANU

Cred, că d. Victor Eftimiu a realizat în Glafira mai mult înfățișarea brutală a tragicului. Partea de spectacol a dominat măcinarea tragicului intern sufletească. Și din acest punct de vedere, d-sa a realizat într'adevăr o tragedie cores-punzătoare actualității, când par'că nu-i destulă vreme pentru introspecțiune și analiză amănunțită.

D-sa a știut să-și aleagă foarte bine actorii cari să susțină rolurile. Viteazul, puternicul, gloriosul Gladimir a fost d. Bulfinski, admirabil în ținută marțială și cu atât mai de compătimit de public după ce s'a aflat, că a fost ucis mișelește. Don Loredan, fiu iubit, a fost d. Vraccu. D-sa are toate mijloacele tinerești ca să fie un cavaler iubit și care să nu dea înapoi dela nici o jefă numai să nu i se lipească epitetul „laș”.

În bătrâni Domni aliați ai lui Simeon, au fost d-nii Victor Antonescu, — totdeauna cu o mască impunătoare — și Theo.

Dar în rolurile de ponderă dramatică; pivoții piesei au fost d. Calboreanu și d-na Agepsina Macri-Eftimiu.

D. Calboreanu în Simeon Cocoșatul a fost într'adevăr drăcesc. Urgia unui suflet rău, crivățul mișeliei și vraștea fățarniciei au fost redade de d. Calboreanu cu o putere neîntrecută.

Iar d-na Agepsina Macri-Eftimiu în rolul Glafirei a dat prilejul să i se aprecieze nefățarnit, însușirile de tragediană.

A face să nu se cunoască nota de convenționalism dintr-o tragedie tearaia, a lega suferința și gândul de răzbunare, a împleti dragostea calculată de puterea amintirii unei iubiri cernite, atârână de însușirea artistice de talent.

Și d-na Agepsina Macri-Eftimiu a vădit cu prisosință talentul impozant.

Mi-a plăcut mult felul cum a înțeles să susțină un rol modest în formă, dar cu importanță în fond, d-na Hotineanu, în Maica Minodora.

În Ingomar, invidios și tovarăș al crimelor lui Simeon, a apărut d. Pop Marțian, vioiu, vibrant sigur de sine.

Nu cred însă că au fost dirijați cum se cuvine să apară în caricaturi, d-nii Grigoriu și Nicolau, în părintele Gligore și călău.

Chemări la rampă mai insistente ale autorului și aplauze mai în ropote, de mult n'am mai văzut la teatrul Național, la vre-o piesă originală, ca la aceasta a d-lui Victor Eftimiu.

B. CECROPIDE

CERCUL „SBURATORUL“

În ședința de Duminică 5 Decembrie d. F. Aderca a citit ultima nuvelă din seria „Grădinăriilor” care figurează în volumul „Femeia cu carnea albă” — ce se găsește sub tipar. D-na Mia Frollo schițează într'un portret literar personalitatea scriitoarei Hortensia Papadat Bengescu, după care d-na Bengescu a urmat cu un fragment dintr'un nou roman. S-au citit poezii din poezii I. Barbu, G. Nichita, Sanda Movilă, C. Baltazar, etc.

În asistență remarcăm pe d-nele T. Lovinescu, Cella Lahovari, Paula Petre, d-rele B. Delavrancea, Ticu Archip, Sanda Movilă și d-nii E. Lovinescu, Liviu Reboreanu, I. Călinescu, I. Valerian, G. Zamfirescu, etc.

HENRI MATISSE

Je travaille tant que je peux et le mieux que je peux, toute la journée. Je donne toute ma mesure, tous mes moyens. Et après, si ce que j'ai fait n'est pas bon je n'en suis plus responsable : c'est que je ne peux vraiment pas faire mieux..

După această, tulburător de modestă mărturisire, urmează poate să-și socotim pe Matisse un lucrător abil, sclav al senzației imediate ?

Un halucinat ?

Cu inconștient vibrant ?

Sau — fiindcă mulți au fost înclinați s'o creadă) — un farseur inteligent și rapace ?

Nu este nici una, nici alta — acest Matisse în jurul căruia neputincioșii au făcut atâtea legende mai mult josnice decât răutăcioase iar criticiștrii au născocit sumedie de torturătoare pretexte literare ca să-l înalțe, din interes sau din snobism, până la compromitere.

Un fapt rămâne cert : actuala producțiune picturală, europeană, — (vorbind de aceia care resfrânge mai multă seriozitate) — este încă sub suggestia viziunii lui Cézanne, Matisse și Derain.

Colegul și prietenul meu, Francisc Șirato, a scris cum încă nimeni, cel puțin la noi n'a izbutit să scrie 1) — pagini formecătoare și adânc susținute despre arta încăpăfănatului provansal, care a dat fluidității cromatice a impresionismului lovitura de grație.

Cézanne — constructor chromatic — (pictura lui este matematic gradată) — nu vrea să fie de cât interpretul credincios al naturii, în aspectele ei complete (formă și culoare) — ciace, firește însemna un pas peste concepția impresionistă, mărginită numai la reproducerea fidelă a jocului spectral.

Derain este și el un dușman al impresionismului — (Ressu al nostru, i-ar fi, fără disproporție, un egal corespondent în pictura românească) — dar un dușman cu părți-pris adică mai puțin instinctiv de cât Cézanne, cu alte cuvinte mai cerebral. (Derain, o mărturisește, are superstițioasă admirație pentru clasicul Cézanne era un izolat — în timp și spațiu).

Deși neprieten al impresionismului, Matisse n'are nimic comun, nici cu Derain nici cu Cézanne.

Sau, mai bine zis, îi completează pe ambii în lupta contra sclaviei impresioniste.

Dar cu arme proprii, cu o știință picturală, cu o sensibilitate și o ingenuitate încă necunoscută până la el, în evoluția universală, a picturii.

Ceiace predomină în arta lui Matisse — și cucerește, este fără îndoială, culoarea.

Nu culoarea robită modelării, ca la Derain nici culoarea care se frânge în trepte de valori ca la Cézanne, ci culoarea pură, liberă, avântată, capricioasă, nebună — zburdând pentru simpla plăcere a ochiului în arabescuri neașteptate și îngemănări surprinzătoare.

1) Vezi seria de articole din „Cugetul românesc”.

Totul scaldat într'o lumină, care nu urmărește să stabilească valori și să hotărască volume — ci să cânte, în culori și pentru culori, sărbătoarea și triumful culorii.

N'aș putea spune în ce măsură arta lui Matisse are un stil, în sensul consacrat de tradiție.

Dar un stil Matisse există — fiindcă arta lui Matisse nu e manieră, cu alte cuvinte nu e izvorâtă din mână ci dintr'un întreg complex al unui temperament aparte dintr'un suflet cu frumuseți lăuntrice, vii, dintr'o viziune originală, care precedează opera.

Stilul lui Matisse, este însuși Matisse vizătorul în culori, orchestrantul cromatic, cu deosebită predilecție, instinctivă, pentru cripitul de lumină al violinelor.

Și trebuie să adăugăm, pentru acei cari mai pregetă încă în recunoașterea superiorității spiritului latin în pictură — stilul lui Matisse este eminent francez, adică echilibrat, fără pedanterie, grațios, fără subrezenie și moft, clar, mai cu seamă clar de o claritate care atinge uncoți copilărescul în ceiace are el mai spiritual, mai comunicativ, mai cuceritor.

(N. N. TONITZA

PREMIILE ACADEMIEI ROMANE

Sesiunea din 1927 a Academiei Române, se anunță bogată în premii. Se așteaptă cu nerăbdare, în special, marile premii Năsturel, Heliade, (de 12.000 și 50.000 lei) neacordate în anii trecuți. Concurenții vor trimite lucrările până la 31 Dec. a. cor. și se vor conforma următoarelor condiții :

Operele publicate vor fi depuse în trei exemplare, însoțite de o cerere scrisă și semnată de autor, sau de un membru activ ori corespondent al Academiei.

În cerere, candidatul va indica premiul la care candidează.

Un autor nu poate prezenta în același an același scriere la mai multe premii, nici mai multe scrieri la diferite premii.

O scriere prezentată într'alt an la un premiu și nepremiată, poate fi prezentată în anii următori la concursul aceluiași an al altui premiu, numai dacă este reînviată în părți esențiale, într'o nouă ediție.

La concursul premiilor poate fi admisă nu numai o operă întreagă, ci și o parte dintr'o operă, cu condițiunea ca această parte să fie de sine stătătoare.

Lucrări cu caracter literar se pot prezenta numai la premiile Năsturel, Eliade Rădulescu, Adamachi.

La premiile Năsturel, — conform testamentului, — pot fi aduse numai scrieri în limba română. La premiile Eliade Rădulescu și Adamachi sunt admise și opere scrise de autori români sau străini într'una din limbile latină, italiană, franceză, germană sau engleză, dacă lucrarea va trata despre țara noastră.

Traducerile din limbi străine în limba română pot fi premiate numai dacă sunt făcute după opere clasice și dacă învingerea dificultăților unei perfecte traduceri în versuri românești va constitui adevărate opere literare ale limbii române.

Toate lucrările prezentate trebuie să fie scrise în ortografia Academiei.

E C O U R I

SCRITORII

□ D. E. Lovinescu a dat la iveală al doilea volum din Istoria literaturii române contemporane, tratând despre Evoluția criticii literare dela 1900 până în zilele noastre. Prefața lămurește în câteva rânduri planul lucrării: „Inchinat criticii privită ca o disciplină aplicată în domeniul exclusiv al evaluărilor în literatura noastră modernă el nu se ocupă, deci, nici de istoria literară nici de studiile de estetică generală și nici de studiile de literatură străină”.

Lucrarea tratează cu bogate informațiuni și vederi de sinteză capitolele: Critica sămănătoristă, critica poporanistă, critica estetică, critica simbolistă și critica nouă.

E inutil să atragem atenția asupra importanței lucrării d-lui Lovinescu. Ea împreună noutatea genului în literatura noastră cu pasiunea eruditului. Asupra celor două volume până acum apărute, din Istoria literaturii române contemporane, vom stăruî în curând.

Lucrarea e apărută în excelente condiții tehnice în editura „Ancora-Benvenisti” 303 pag., lei 90.

□ A apărut în editura Ancora-Benvenisti romanul d-nei Hortensia Papadat-Bengescu: Concert din muzică de Bach, din care revista noastră a avut cirstea să publice numeroase fragmente.

Asupra acestui volum în care arta autoarei Fecioarelor despletite, strălucește mai intens ca oriunde, vom reveni pe indelele.

REDAȚIONALE

Primim și înregistrăm — fără comentariu — următoarea c. p. din Iași.

Stimate Domnule Director!

Mă surprinde faptul că până în prezent n'ați publicat traducerea mea „Esteră” din Sacher Masoch.

Vă rog să binevoiți a o publica în numărul viitor al Stimatului D-voastră ziar. Cu deosebită stimă.

Carol Drimer.

REVISTE

□ „VIAȚA ROMANEASCA”, Anul XVIII, nr. 10).

D. Ionel Teodoreanu publică episodul „Rodica” din Drumuri, al doilea volum al Medelenilor. Adolescența aromată, impertinentă și poetică — capitolul iradiază de aceeași bucurie, realitate și stil, din care d. Ionel Teodoreanu și-a făcut o carieră literară. Tristețea la Ionel Teodoreanu se travestește în costum de balet.

Cum romanul e în curs de tipărire, în curând vom avea prilejul să revenim asupra talentului d-lui Ionel Teodoreanu.

Notele de drum ale d-lui I. Petrovici: „La mare și la munte” creionează un Balic pitoresc dar mai ales filosofează pentru distincția atracțiilor de munte și de mare. Părerile d-sale nu vor fi pe placul amantilor mării, Dăm un citat, caracteristic și pentru scrisul d-lui I. Petrovici și pentru motivările sale:

Retras pentru o scurtă izolare în odăița unde fusesem găzduit, mi se înfățișează nechemate în minte icoane dintr-o excursie în Carpați. Piscuri înalte ce trec dincolo de noui, lăsându-i umiliți pe coastă; păduri mesfârșite de brazi, care încunună munții și străjuiesc potecile; torente cristaline ce izbucnesc din stâncă și huesc prin văgăuni; la ora asfințitului, când brazii se înveșmântă într-o ceață albăstrie și soarele abia mai stăruiește pe un tăpșan, clopot de la schituri și tălângi dela cirezile ce pasc. E frumoasă marea, — dar n'are aface cu muntele!

Caut o rațiune acestei preferințe și cu cât îmi împenez gândurile mai bine, îmi pare că găsesc mai multe. Este alevărat că marca e superioară prin puritatea colorii, față de oricare peisajiu al uscatului și totodată procură fiorul infinitului într-o măsură mai mare ca muntele cel mai urias. Dar abstracție făcând de asta, câte lucruri are muntele! Și să las la o parte faptul observat de atâta lume că marca este — cu mici nuanțe — aceeași, pe când priveliștea de munte prezintă neîncetate variațiuni. (Marea ar fi ca un autor care nu se poate înoi, imitându-se într'una; muntele, autorul care variază dela operă la operă).

D. I. Șiadbei scrie despre componența neamului românesc, observații și rezerve la studiul etnologic al d-lui O. G. Lecca publicat tot în „Viața Românească”.

Un savant studiu: „Psihanaliza judiciară”, semnează d. Petre Marcu. De acelaș scriitor avurăm în „Gândirea”, ultimul număr, un foarte interesant eseu: „Dezaxare”. Despre pacturile franco-român și italo-român, o bogată cronică externă de d. Const. I. Vișoianu.

La „Miscellanea”, savuroase note elegiace despre genul poetic sau cum spunea Eliad: arta de a versifica.

□ GANDIREA (VI, 6—8). E aproape un număr închinat domnișoarei Elena Văcărescu, ambasadoarea noastră culturală în Occident. Însăși d-sa scrie prețioase Mărturisiri frământări sufletești ale unei românce transplantată în altă literatură. D. Vasile Munteanu scrie o notă despre personalitatea d-soarei Văcărescu și traduce o poemă nostalgică: „Eu și țara mea”. D. Matei Carageale continuă romanul „Craii de curtea veche” și d. Gib. I. Mihăescu începe o năvelă „Urutul”. Vom vorbi după terminarea ei. O vizită la Pirandello relatează d. Alexandru Marcu. „Alecsandri ca descriptoriu” — un studiu asupra Pastelurilor — cu apropieri între Eminescu și Alecsandri și cu vederi noi pentru un nou Alecsandri — scrie d. Tudor Vianu. Suggestii grave în articolul „Problema cărții — în jurul cărții franceze” — semnează d. Emanoil Bucuța. A prelua din tributul ce se plătește cărții franceze, ca să încurajezi literatura română originală și de traduceri și a ridica nivelul cititorului, ni se pare o idee demnă de adâncit.

Despre schița critică „Grigorescu” a d-lui F. Șirato, am amintit în numărul trecut. Despre acuratețea tehnică a revistei, logiul n'ar adăoga nimic nou.

RAMURI-DRUM DREPT (XX, 7—9, 1926).

D. N. Iorga scrie despre poetul sas, Eduard Scullerus, mort în floarea vârstei. Poezia lui e plină de ecouri ardelene. „Serisoare” e titlul unei poezii de dragoste, amintind și în factură și'n pseudonim pe Dimitrie Anghel, a d-soarei Zulnia Canta.

D. Gib. I. Mihăescu, acest tânăr și magnific maestru al prozei contemporane, publică o năvelă din toate punctele de vedere magistrală.

Recitesc epitele, E așa de plăcut — și așa de rar — să formulezi un logiu din plin. Năvela se intitulează Squarul și e un model al genului. Când un scriitor posedă în acest grad puțința de a varia pe tema acelei fantazii sălbatice din care extrage ca dintr'o nesecată sursă petroliferă, nu știi dacă trebuie să stăruiești cu deamănuntul asupra merițelor, să citezi înlănțuirea dramatică a momentelor, să citezi pentru vigoarea scrisului și

pentru darul de plasticitate pe care îl posedă în așa de mare grad (e în Squarul un pasaj al furtunii de o eozie și de o noutate remarcabilă) să îndemni pe cetitor să se delecteze însuși, la sursă, cu creațiile acestui viguros scriitor sau să regreți pur și simplu, îndărătnicia editorilor noștri care nu-și înțeleg nici întereșele lor, necum obligațiile ce au pentru literatură de întârzie să-și smulgă manuscrisele lui Gib. I. Mihăescu.

D. D. Tomescu scrie despre junimism și sămănătorism și trasează o justă monografie spirituală a d-lui Mihail Dragomirescu pe care-l observă evoluând între Titu Maiorescu și N. Iorga. Capitolul despre actualitatea sămănătorismului ni se pare mai puțin convingător. Cam prea multă spuză trasă cu silita pe turta duminisale. Oricum, e o părere și adevărul e că nu se poate rezolva un capitol de istorie literară cu o notă de revistă.

□ Sâmbătă 11 c. apare „Viața Literară” cu articole poezii și critică semnate de Liviu Rebreanu, F. Aderca, I. Valerian, Pompiliu Constantinescu, G. Nichita, Al. Bădăuță etc.

EXPOZIȚII

□ In sala „Grigorescu” din str Doamnei Nr. 20, s'a organizat, sub îngrijirea d-lui Oscar Cisek, consilier artistic al ministerului de arte și criticul revistei „Gândirea” — una din cele mai interesante și instructive expoziții ale anului: Grafica românească. Vernisajul a avut loc Duminică 5 Dec. cu care prilej d. Ștefan Nenișescu și-a dezvoltat conferința d-sale asupra gravurii românești, făcând minunate caracterizări în domeniul acestei foarte delicate arte.

CONFERINȚELE LICEULUI „MIHAIL-VITEAZUL”

Duminică, 12 Decembrie 1926, Bosnief Paraschivescu avocat — Noua constituție; Duminică, 19 Dec. 1926, Preot Popescu Moșoia, paroh — Limitele dintre știință și credință; Duminică, 9 Ianuarie 1927 Șt. Nicolaescu, prof. — Vechimea bis. Domnești-Sf. Nicolae din Curtea de Argeș, Duminică, 16 Ianuarie 1927, Tache Papahagi, prof. — Din etnografia poporului român (cu proiecțiuni); Duminică, 23 Ian. 1927 Fr. Chiriac, prof. — Aspecte din lumea Romanilor; Duminică, 30 Ian. 1927, Crist. Mironescu, prof. — O problemă și durere etnică; Duminică 6 Februarie 1927, Gh. Lefteriu, prof. — O preumblare prin Roma; Duminică, 13 Feb. 1927, M. Iacob, prof. — Despre ereditate; Duminică 20 Feb. 1927 Paul Papadopol prof. — Literatura pentru copii la noi; Duminică, 27 Feb. 1927, Scarlat Struțeanu, prof. — Orfismul în poezia lui Eminescu, Duminică, 6 Martie 1927 I. Croitoru, prof. — Din istoria muzicii; Duminică, 13 Martie 1927, Nicolae Ion, prof. — O călătorie la Sf. Munte (cu proec.); Duminică, 20 Martie 1927 Pr. V. Pocitan, prof. — O călătorie în Orient (cu proec.); Duminică, 27 Martie 1927, Andrei Nițulescu — Lumea romană în momentul apariției „Măntuitorului” (cu proiecțiuni); Duminică 3 Aprilie 1927, N. Cartoian — Părerii despre originea basmelor; Duminică, 10 Aprilie 1927, Ion Roman, prof. — Fizica și chimia vieții.

Conferințele încep la orele 4 p. m., intrarea liberă. După conferință cinemalograf și producții artistice.

Redactor PERPESSICIOS